

Mediji o UN zonama u Domovinskom ratu

Šarlija, Luka

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:076553>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-19**



Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)



Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

Luka Šarlija

MEDIJI O UN ZONAMA U
DOMOVINSKOM RATU

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2016. godina

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

MEDIJI O UN ZONAMA U DOMOVINSKOM RATU

DIPLOMSKI RAD

Mentor: prof. dr.sc. Branko Dubravica

Student: Luka Šarlija

Zagreb, 2016. godina

Izjavljujem da sam diplomski rad „MEDIJI O UN ZONAMA U DOMOVINSKOM RATU“, koji sam predao na ocjenu mentoru prof. dr. sc. Branku Dubravici , napisao samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao ECTS bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Luka Šarlija

SADRŽAJ

| | |
|---|-----------|
| 1. UVOD | 1 |
| 2. DOMOVINSKI RAT | 3 |
| 2.1. Uzroci rata | 4 |
| 2.2. Početak rata | 5 |
| 2.3. Faze rata..... | 7 |
| 2.3.1. Vrijeme specijalnog rata – uvod u agresiju | 7 |
| 2.3.2. Razdoblje velikosrpske pobune | 8 |
| 2.3.3. Razdoblje vojnih sukoba | 9 |
| 2.3.4. Priprema za dolazak mirovnih snaga UN u Hrvatsku..... | 10 |
| 3. UJEDINJENI NARODI | 11 |
| 3.1. Što su Ujedinjeni narodi? | 11 |
| 3.2. Zašto su potrebni Ujedinjeni narodi? | 12 |
| 3.3. Kako su nastali Ujedinjeni narodi? | 12 |
| 3.4. Misije Ujedinjenih naroda za očuvanje mira | 13 |
| 4. UNPROFOR U DOMOVINSKOM RATU | 14 |
| 4.1. Mirovni plan i rezolucija 743 | 16 |
| 4.2. UN-zone (UNPA-zone) | 17 |
| 4.2.1. UNPA sektor Istok | 18 |
| 4.2.1.1. Specifičnost sektora Istok – Erdutski sporazum | 19 |
| 4.2.2. UNPA sektor Zapad | 20 |
| 4.2.3. UNPA sektor Sjever | 20 |
| 4.2.4. UNPA sektor Jug..... | 21 |
| 4.2.4.1. Specifičnost sektora Jug – obrana Dubrovnika i Miljevački plato..... | 21 |
| 4.3. Struktura zaštitnih snage UN-a | 23 |
| 4.4. “Ružičaste zone“ | 23 |
| 4.5. Slabosti mirovnog plana | 25 |
| 5. OSLOBODILAČKE AKCIJE NA ZAŠTIĆENE ZONE I ULOGA SNAGA UJEDINJENIH NARODA | 26 |
| 5.1. Vojno-redarstvena operacija Maslenica | 26 |
| 5.2. Operacija Hrvatske vojske Peruča | 28 |
| 5.3. Vojno-redarstvena operacija Medački džep..... | 29 |
| 5.4. Bljesak | 30 |

| | |
|--|-----------|
| 5.5. Oluja | 31 |
| 6. ANALIZA SADRŽAJA | 33 |
| 6.1. Analizirane novine..... | 34 |
| 6.2. Analizirano razdoblje | 35 |
| 6.3. Istraživačko pitanje..... | 35 |
| 6.4. Hipoteze..... | 36 |
| 6.5. Metodologija | 37 |
| 6.6. Rezultati istraživanja | 38 |
| 6.6.1. Analiza članka, njihova veličina, te analiza popratnih sadržaja poput kružića i okvira | 38 |
| 6.6.2. Analiza naslovnica, naslova | 39 |
| 6.6.3. Analiza rubrika i vizualnih prezentacija | 40 |
| 6.6.4. Analiza zanimljivosti | 41 |
| 6.6.5. Kvalitativna analiza sadržaja..... | 41 |
| 7.Zaključak | 43 |
| 8.Literatura..... | 45 |

1. UVOD

Domovinski rat ključan je događaj u mladoj povijesti Republike Hrvatske. Samim time što je ključan događaj, Domovinski rat je i jedna od najzanimljivijih tema o kojoj se može pisati kada govorimo o povijesti Hrvatske. Poznata činjenica je ta da je Domovinski rat bio obrambeno – osloboditeljski rat kojim se pokušala steći sloboda i neovisnost hrvatske države. Vrlo bitnu ulogu u tome igrali su i Ujedinjeni Narodi. U jeku velikosrpske agresije trećeg siječnja 1992. godine Sarajevskim primirjem postignut je dogovor kako na područje Hrvatske dolaze snage Ujedinjenih Naroda. Tim dogovorom Hrvatska se obavezala kako će na svoje područje primiti UN snage, te im omogućiti raspored snaga po okupiranom području Republike Hrvatske.

Snage UN-a došle su u Hrvatsku sukladno rezoluciji 743. Vijeća sigurnosti pod nazivom misije UNPROFOR (United Nations Protection Forces ili Zaštitne snage Ujedinjenih naroda). UNPROFOR je osnovan 21. veljače 1992. godine, a raspušten je 31. ožujka 1995. godine Tijekom tog perioda bilo je angažirano oko 39000 vojnika iz mnogih zemalja .U misiji je poginulo 320 pripadnika.

Snage UN-a u Hrvatskoj bile su podijeljene u četiri sektora, odnosno u četiri zaštićene zone pod nazivom UNPA-zone: Istok, Zapad, Sjever, Jug. Ukupno je pod zaštitom UN-a bilo 18 općina, dok su četiri općine, općina Osijek istočno od grada, krajnji istok općine Vinkovci, zapadni dijelovi općine Nova Gradiška i istočni dijelovi općine Novska, bile samo djelomice pod zaštitom.

Smatram kako su UN, odnosno UNPROFOR sa i u svojim UNPA-zonama imali veoma bitnu ulogu u Domovinskom ratu. Svojim zonama pokrivali su gotovo četvrtinu hrvatskog kopnenog područja, te se u tom prostoru odvijao čitav niz važnih strateških osobitosti koje ću približiti putem ovog rada. Dolazak snage UN-a uspjele i uspostava UN-, također, će biti važan dio mog istraživanja. Isto tako, pokušat ću približiti i akcije koje su se odvijale u Domovinskom ratu, a koje su se pokrenule nemogućnošću UNPROFOR-a da ispune svoje, prethodno spomenute obaveze. Samim time, što su UN, UNPROFOR i UN-zone imale bitnu ulogu u ratu, smatram kako je ova tema veoma zanimljiva i vrijedna istraživanja.

Istraživajući skupljene materijale za ovaj rad shvatio sam da neću imati dovoljno podataka kako bih pisao o UN-zonama od njihovih „početaka“ pa sve do njihovog „kraja“, već sam se odlučio bazirati i obraditi razdoblje od početka domovinskog rata, odnosno, razdoblje prije dolaska UNPROFOR-a, snaga UN-a, te kako su se uspostavile UN-zone.

Danas, u hrvatskim novinama, rijetko se mogu pronaći članci o misiji UNPROFOR-a i UN-zonama. Kako su novine izvještavale o toj temi neposredno prije dolaska snaga UN-a, odnosno prije 21. veljače 1992. i Sarajevskog sporazuma bit će tema zadnjeg dijela moga rada. Taj dio će biti analiza sadržaja novinskih članaka iz 1992. godine. Metoda koju ću koristiti bit će kvantitativna metoda pomoću koje ću dobiti brojčane rezultate koji će mi omogućiti donošenje zaključaka i prikaz na koji način se izvještavalo o toj temi. Tema tih članaka, identična je temi ovog rada, odnosno, članci koje ću obrađivati bit će na temu UN-zona. Postavit ću određene hipoteze koje će se obradom dobivenih podataka potvrditi ili pobiti.

2. DOMOVINSKI RAT

Kao što sam i napomenuo u uvodu, Domovinski rat ključan je trenutak moderne povijesti Republike Hrvatske. „Domovinski rat vođen je od 1991. do 1995. godine protiv srpsko-crnogorske agresije na Hrvatsku radi obrane od okupacije i za hrvatsku državnu neovisnost. Agresiju na Hrvatsku izvršili su srpski pobunjenici iz Hrvatske uz potporu i u zajedničkoj akciji s JNA, a po nalogu srbijanskog – beogradskog režima Slobodana Miloševića.“ (Rakić, Dubravica, 2009.: predgovor)

Mnogo je polemika oko toga kakav je rat bio, tko je više zločina počinio, tko je više ljudskih prava kršio. „Još i danas se rat u Hrvatskoj tretira na razne načine. Jedni ga nazivaju građanskim ratom, drugi etničkim sukobom, treći agresorskim (kad je u pitanju srpska strana) odnosno obrambenim (kad se radi o Hrvatima).“ (Javorović,1995., str 141.) Mnogo je pitanja na koje još uvijek nismo dobili pravi odgovor, no kada pričamo o tome kakav je Domovinski rat, prema Rakiću i Dubravici on je bio obrambeno-oslobodilačkog karaktera. Hrvatska se branila od Velikosrpske agresije, a na kraju rata „...su pobunjeni Srbi i srbijansko-jugoslavenske snage silom morale prihvatiti hrvatsku pobjedu na putu stjecanja državne neovisnosti.“ (Rakić, Dubravica, 2009.: predgovor)

Dražen Živić, znanstveni suradnik Instituta društvenih znanosti „Ive Pilara“ tvrdi da je tijekom ratnih događanja u Hrvatskoj 1991. - 1995., mobilizacijom je bilo obuhvaćeno 360.070 vojnih obveznika (u redovima HV-a u tom razdoblju, uz Hrvate, bio je i znatan broj pripadnika ostalih narodnosti koje žive u Hrvatskoj, a među njima i oko 9000 Srba). Hrvatska strana imala je 10.668 poginulih i 2915 "nestalih" (ukupno 13.583) te 37.180 ranjenih osoba u Republici Hrvatskoj. „Agresija na Hrvatsku ostavila je teške posljedice, kako u materijalnom pogledu tako i na cjelokupnom pučanstvu Hrvatske.“ (Baletić, Esterajhner, Jajčinović, Klemenčić, Milardović, Nikić, Višnar, 1994.:40)

Kako je tema ovog rada UN, UN-zone i UNPROFOR koji su se počeli pojavljivati na „sceni“ Domovinskog rata krajem 1991. godine i tokom 1992. godine u narednom poglavlju pokušat ću prikazati kako i zašto je rat počeo, te ću pokušati prikazati ranije godine rata sve dok se nisu pojavili UN, UN-zone i UNPROFOR.

2.1. Uzroci rata

Kada pričamo o SFRJ moramo shvatiti da je to bila republika puna raznolikosti i kompleksnosti zbog kojih je očito u jednom trenutku moralo doći do neslaganja, a samim time i eskalacije u vidu ratnih sukoba. „Uzroci su rata u Republici Hrvatskoj 1991. – 1995. godine ili ratova na tlu bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) u nizu poznatih događaja u Europi i u SFRJ tijekom osamdesetih godina prošlog stoljeća.“ (Rakić, Dubravica, 2009.:17) Jugoslavija, odnosno, Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija (SFRJ) sastojala se od šest država. „Jugoslavija je bila u svakom pogledu veoma složena i heterogena državna zajednica s oko 22,425.000 stanovnika.“(Javorović,1995.:95) Države koje su činile Jugoslaviju bile su: Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Hrvatska, Makedonija, Slovenija i Srbija. „Pored nacionalne šarolikosti, na ovim prostorima se miješaju i tri velike svjetske religije: katolička, pravoslavna i islamska (Hrvati i Slovenci su u pravilu katolici, Srbi, Crnogorci i Makedonci su pravoslavci, a Muslimani i pretežan dio Albanaca su islamske vjere.“(Javorović, 1995.:95)

Prema Javoroviću (1995.:97) međunacionalne suprotnosti dugo su bile skrivane. Vladao je privid kako je sve u redu, kako nema nikakvih problema. Posljedice takvog zataškavanja problema, odnosno, bježanja od istih, bile su rast napetosti, te gomilanje međunacionalnih i međurepubličkih problema. Međunacionalni problemi najočitiji su bili u odnosu Srba i Hrvata. Hrvati su se oduvijek osjećali kao da nisu „jednaki“ kao Srbi. Osjećali su dominaciju Srba u različitim sferama života poput rada i državno-političkog djelovanja, u vojsci, u policiji, u diplomaciji, itd. Taj osjećaj je produbljivan centralizacijom finacijskih, posebno deviznih, sredstava u rukama saveznih organa, na koje Hrvati nisu imali bitan utjecaj.“ (Javorović, 1995.:97)

Nakon Drugog svjetskog rata Jugoslavija je bila pod vodstvom jedne stranke, bila je to Komunistička partija Jugoslavije (KPJ). Kasnije je Komunistička partija Jugoslavije promijenila ime u Savez Komunističke Jugoslavije (SKJ). Kako je SKJ bila na čelu države, tako se može reći i da je Josip Broz Tito, koji je sam bio na čelu SKJ, također bio na čelu države. „Totalitarni režim u Jugoslaviji mogao se održati zahvaljujući postojanju triju integrativnih faktora: jedan vođa, jedna partija i jedinstvene oružane snage, ili bolje rečeno, bili su to: Tito,

SKJ i JNA.“ (Rakić, Dubravica, 2009.,: 19) Takva situacija je trajala sve do 1980. godine kada je Josip Broz Tito umro.

Dva su ključna događaja koja su obilježila početak i raspad Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.“Početak 1990. godine obilježio je raspad „drugog važnog čimbenika očuvanja SFRJ“ (prema Nazoru prvi je bio doživotni jugoslavenski predsjednik Josip Broz Tito koji je preminuo 1980.), Savez komunista Jugoslavije (SKJ) koji se dogodio na 14. izvanrednoj sjednici.“ (Zardić,2012.:167) Cijelokupna novonastala situacija omogućila je Slobodanu Miloševiću i srpsko-crnogorskoj vlasti da se domognu vlasti, odnosno da uspostave potpuni nadzor nad svim tijelima vlasti u SFRJ. S druge strane, u Hrvatskoj postoji nacionalna volja da se napusti jednopartijski socijalistički sustav, te da se uspostavi novi, demokratski, višestranački oblik vlasti po uzoru na političke sustave u Europi i Svijetu. Istovremeno je postojalo opće raspoloženje hrvatskog naroda za samostalnu hrvatsku državu. (Rakić, Dubravica, 2009.:26).

U međuvremenu, prema Rakić, Dubravica (2009.: 26, 27), okolnosti koje su se događale omogućuju održavanje višestranačkih izbora u Hrvatskoj. Izbori su se održali 6. i 7. svibnja 1990. kada je Savez komunista Hrvatske doživio očekivan poraz, a na vlast je došla Hrvatska demokratska zajednica (HDZ), na čijem je čelu bio dr. Franjo Tuđman, koji će kasnije, 1992. godine postati i prvim predsjednikom Republike Hrvatske. Nakon što se konstituirala vlast i Hrvatski sabor pojačava se pritisak velikosrpskog nacionalizma i separatizma, te dolazi do vjerskih nesnošljivosti.

„U kolovozu 1990. u Zagrebu je počelo školovanje većeg broja pripadnika MUP-a RH (oko 1850) polaznika, koji su trebali nadomjestiti i ojačati policijske snage koje će stajati iza nove vlasti. Već u rujnu 1990. također u Zagrebu osnovana je Antiteroristička jedinica MUP-a RH (ATJ).“ (Rakić, Dubravica, 2009.:30)

2.2. Početak rata

Velikosrpska najezda započela je s prvim pohodima usmjerenim na osvajanje prostora na kojima su se nastanili Hrvati. Pravci osvajanja bili su usmjereni prema Jadranskom moru i Dalmaciji, hrvatskim krajevima u Bosni i Hercegovini, a potom i prema Slavoniji i Baranji,

Baniji, Kordunu i Lici. Činili su je vojni pohodi i politički manevri, plansko naseljavanje Srba, organiziranje i djelovanje Srpske pravoslavne crkve, borba za poseban status srpskog stanovništva i manipuliranje raseljenim Srbima od strane srbijanskih vlasti, kad god je to odgovaralo njihovim političkim interesima i potrebama. (Javorović, 1995.:105)

Prema Javoroviću (1995.: 105,106) Jugoslavija se zapravo trebala pretvoriti u veliku Srbiju, bio je to velikosrpski san koji je zapravo iznevjerio očekivanja ostalih naroda da će zajednička država biti demokratska zajednica ravnopravnih naroda. Smatra da je oružanoj agresiji prethodio pokušaj da Jugoslavija postane „čvrsta federacija“ u kojoj će se nadležni birati na način da jedan čovjek ima jedan glas, što daje najveću prednost Srbima, kojih je najviše, postojala bi samo savezna vojska u kojoj bi najvažnije funkcije imali srpski i crnogorski časnici, te da bi vanjske poslove nadzirala federacija, a financije bi bile dirigitirane iz centra, odnosno iz Beograda. Nakon što to nije uspjelo, počinju okupacije Kosova i Vojvodine, te se potiče pobuna Srba u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, te se hrvatske općine u kojoj je većina stanovništva Srba odvajaju, ne priznaju hrvatsku vlast, te proglašavaju autonomiju i priključenje Srbiji. „Ovime je velikosrpska najezda bila očitija no ikad, ali cilj još nije ostvaren, jer je Hrvatska uspostavila svoju samostalnu vlast i proglasila nezavisnost i puni suverenitet na cijelom svom prostoru (u granicama SRH u SFRJ, odnosno u AVNOJ-skim granicama). Pomahnitalom velikosrpsstvu ostalo je još samo da iskuša krajnje sredstvo-oružanu agresiju. Ona je uslijedila – najprije na Sloveniju, a odmah potom i na Hrvatsku te, nešto kasnije, na Bosnu i Hercegovinu (Javorović, 1995.:106).

Prema Rakić, Dubravica (2009.:46) nepriznavanje nove demokratske izabrane hrvatske vlasti bio je povod srpske pobune u ljeto 1990., dok je odluka o neovisnosti Hrvatske od 25. lipnja 1991. s odgodom od tri mjeseca bio povod otvorenom ratu JNA i pobunjenika. Autori smatraju da je pobuna imala dvije etape. Prva, u kojoj srpska strana oružano provocira, a hrvatska strana pokušava izbjeći otvorenu konfrontaciju. U tom trenutku, iako tvrdi da ima neutralan stav među sukobljenim stranama, JNA naoružava pobunjenike i staje u njihovu obranu. Druga etapa pobune je etapa sa ljudskim žrtvama, više kao incidenti i izdvojeni obračuni u kojima je Hrvatska na silu odgovarala silom u ograničenom obliku, a JNA sve otvorenije staje uz pobunjenike.

„JNA je krenula u otvoreni unutarnji rat 27. lipnja 1991. napadom na Sloveniju. (..) Čim je završio rat u Sloveniji iz koje se povukla poražena JNA otpočeo je rat protiv Hrvatske. Otvoreni rat JNA na strani pobunjenika otpočeo je 1. srpnja kada je jugovojaska blokirala prilaze

policijskoj postaji na Plitvicama, 2. srpnja napadnute su policijske postaje u Glini i Kozibrodu, 3. srpnja iz Srbije su u Baranju ušle tenkovske kolone, dan kasnije počeo je minobacački napad na Borovo Naselje.“ (Rakić, Dubravica, 2009.:49)

2.3. Faze rata

Prema Javoroviću (1995.: 142,143) rat u Hrvatskoj se može podijeliti u više faza. On smatra kako različiti autori te faze prikazuju na različite načine jer ovisi o tome koje kriterije uzimaju. Kriteriji mogu biti političke odluke, ratni događaji, zaražene strame, itd. Javorović, uzimajući sve relevantne kriterije govori o četiri osnovne faze rata:

1. Razdoblje specijalnog rata – uvod u agresiju i rat
2. Razdoblje velikosrpske pobune – od 17. kolovoza 1990. do 25. lipnja 1991.
3. Razdoblje vojnih sukoba – od 26. lipnja 1991. do 2. siječnja 1992.
4. Razdoblje „i rata i mira“ – od 15. siječnja 1992. – dolazak snaga Ujedinjenih naroda na prostor Hrvatske

2.3.1. Vrijeme specijalnog rata – uvod u agresiju

Ovo razdoblje obilježila je žestoka medijska kampanja protiv Hrvatske. Sve hrvatsko je pod udarom velikosrpske propagande i politike, sve što ne odgovara srpsko-jugoslavenskom rukovodstvu proglašava se ustaškim i povezuje se s ranijim srpskim iskustvima. Srpska propaganda i politika nastoji svim sredstvima potaknuti i produbiti nezadovoljstvo hrvatskih Srba i u njima izazvati strah od promjena u Hrvatskoj i Jugoslaviji, a posebno od novih hrvatskih vlasti. Srbi u Hrvatskoj su bili posebno aktivni. Stvorili su Srpsku demokratsku stranku, držali velikosrpske skupove, vjerske skupove, nacionalističke manifeste, itd. U međuvremenu se rasplamsavaju političko-partijski sukobi i dolazi do raspada SKJ, dolazi do promjena u Hrvatskoj i Sloveniji što posebno zabrinjava JNA jer gubi kontrolu. U Hrvatskoj narod počinje shvaćati o čemu se radi i do čega će najvjerojatnije doći i počinju se pripremati kako psihički, tako i organizacijski i materijalno za obranu. U svijetu se nadaju kako će doći do demokratskih promjena u Jugoslaviji, ali se i nadaju da će opstati jedinstvena država Jugoslavija. (Javorović, 1995.:143,144,145)

2.3.2. Razdoblje velikosrpske pobune

Na izborima u Hrvatskoj, pobjedu je odnijela Hrvatska demokratska zajednica koja je odmah krenula s ostvarivanjem svog plana i programa kojeg su iznijeli na izborima. Početna euforija kratko je trajala jer su društveni problemi iz prošlosti još uvijek bili prisutni i trebalo ih se srediti. Veliki problem je bilo i to što je HDZ u svijetu pogrešno smatran kao ekstremna desnica. Hrvatska i Slovenija bile su za suverenost republika i za Jugoslaviju koja će biti zajednica tih suverenih republika s ovlaštenjima i funkcijama koje one na nju prenesu. Naravno, velikosrpskom planu to nije odgovaralo tako da je jedino rješenje bilo eliminirati prepreke koje su bile u vidu Hrvatske i Slovenije. (Javorović,1995.:145)

„Jedan je od najvažnijih nadnevaka iz tog razdoblja svakako 22. prosinca 1990., kada je Hrvatski sabor donio Ustav Republike Hrvatske. U Ustavu su bila predviđena dva kotara Knin i Glina u kojima bi Srbi ostvarili kulturnu autonomiju pod uvjetom da prestau s balvanima, odnosno pobunom. Bio je to temeljni dokument u kojemu se mogla graditi nacionalna i državna suverenost. Ustav je omogućio da već sljedeće godine dođe do hrvatske državne samostalnosti.“ (Rakić, Dubravica, 2009.:30)

Prema Marijanu (2009.:51) početkom 1990. godine JNA je imala 275.341 ljudi od kojih je u 5. vojnoj oblasti (u Zagrebu) bilo 45.559 ljudi. Krajem 1990. JNA je u RH imala približno oko 60.000 ljudi. Prema ratnom ustroju imala je 1.058.378 ljudi.

U međuvremenu, odvijala se velikosrpska pobuna u Hrvatskoj poznata po nazivu „balvan revolucija“ koja je počela u Kninu pobunom kninskih Srba 17. kolovoza 1990. Bilo je to neposredno nakon raspisanog referenduma o srpskoj autonomiji 16. kolovoza 1990. Od tog dana pa sve do kraja lipnja 1991. kada je proglašena suverenost i nezavisnost Republike Hrvatske nizale su se intenzivne protuhrvatske akcije. Na važnijim putovima sjeverne Dalmacije, Like, Korduna, Banije, zapadne i istočne Slavonije postavljane su različite prepreke, vršeni su organizirani napadi na policijske stanice radi otimanja oružja gdje su ubijani hrvatski policajci na dužnosti. Blokiranjem cesta odsječena su pojedina sela od ostatka Hrvatske i na taj način su mještani posatli velikosrpskim taocima. Dolazi do otcjepljenja „Krajine“ 16. ožujka 1991. Rukovodstvo JNA drži novu hrvatsku vlast a priori ustaškom i protusrpskom pa su sukladno s tim donosili svoje odluke i sukladno s tim se i ponašali. Posebno je nezadovoljstvo kod Srba pojačalo donošenje hrvatskog Ustava prema kojem su izgubili status konstitutivnog

naroda. Iako je napetost bila sve veća predsjedništvo SFRJ ipak je održavalo sjednice na kojima su prisustvovali predsjednici republika. Iako pokušaji da se dođe do dogovora o rješavanju spornih pitanja nisu urodili plodom, za Hrvatsku su sastanci bili korisni jer su odgađali otvoreno sučeljavanje s Armijom i dobilo se na vremenu za konsolidaciju obrane. (Javoroviću, 1995.: 147-153)

2.3.3. Razdoblje vojnih sukoba

Prema Najman, Dujić, Posilović (2000.:29) JNA i pobunjeni srpski narod u Hrvatskoj imali su ratni plan koji se odvijao u tri etape. Prva je bila masovno naoružanje srpskih pobunjenika, druga je bila rasjeci Hrvatsku na više pravaca (Bihać- Karlovac, Zadar- Knin, Mostar- Slano, Trebinje- Dubrovnik, Okučani- Virovitica), te treća etapa koja je trebala odsjeci dijelove Republike Hrvatske istočno od poteza Karlobag – Virovitica, te nakon toga proglašenje Republike Srpske Krajine. „Ratni plan JNA bio je dio jedinstvenog plana obrane SFRJ. Od početka 1970-ih godina ratni planovi oružanih snaga SFRJ vođeni su pod imenom Sutjeska. Varijanta napada s Istoka bila je Sutjeska-1 a varijanta napada sa Zapada Sutjeska-2. Od proljeća 1990. godine Sutjeska-2 bila je osnovni plan JNA.“(Marijan 2008.: 52)

Prema Rakić, Dubravica (2009.:51) prioriteti Republike Hrvatske bili su osamostaljenje i konačan izlazak iz jugoslavenskog državnog okvira, suprotstavljanje odgovarajućim oružanim mjerama agresiji Srbije, Crne Gore, pobunjenika i JNA, tražiti pomoć i razumijevanje međunarodne zajednice, te traženje međunarodnog priznanja samostalne Republike.

Hrvatska se nakon proglašenja suverenosti i nezavisnosti našla pod velikim udarom velikosrpskih snaga, te je zbog toga morala poduzeti određene mjere i korake kako bi što spremnija dočekala napade. U obranu su udružene sve raspoložive snage, dok se s druge strane ojačavaju oružane snage i druge strukture obrane. Vrhovništvo je dobilo velik zadatak, a to je bilo da pod vrhovno zapovjedništvo stavi sve samoinicijativne, samoorganizirane, lokalne , stranačke i slične oružane sastave svrsta u hrvatske oružane snage. . (Javoroviću, 1995.:153-154)

Sustav vojske JNA bio je podijeljen u 4 vojne skupine. Bili su to Savezni Sekretarijat za Narodnu obranu (SSNO), Ratno zrakoplovstvo (RZ) i Protuzračna obrana (PZO), Jugoslavenska ratna mornarica (JRM), te Kopnena vojska. (Najman, Dujić, Posilović,

2000.:27) Prema Javoroviću (1995.:155) oružane snage Hrvatske sastojale su se od Zbora narodne garde, policijskih snaga, Narodne zaštite, HOS-a i lokalnih teritorijalnih snaga.

Tokom ovog razdoblja velikosrpski napadi bili su sve otvoreniji i razorniji, a pobunjeni Srbi sve radikalniji jer su se osjećali snažno zbog toga što su pripadali velikosrpskom oružanom bloku. Napadnuta je Glina, policijske stanice u Bjelovaru i Lipiku, Erdut, Vukovar, Lovinac, Otočac. Obrana Republike Hrvatske bila je nemoćna pred brojnijom i naoružanijom snagom agresora. Slijedili su svakodnevni napadi na istočnu Slavoniju, Baniju, Liku, Dalmatinsku Zagoru, itd. Nakon što je 6. listopada raketirano Lučko, a dan poslije Banski Dvori koji su bili rezidencija predsjednika RH, Sabor donosi odluku o raskidanju državno-pravnih odnosa RH sa SFRJ, te smatra da su JNA, Srbija i Crna Gora uz pobunjene hrvatske Srbe izvršili agresiju na Hrvatsku. Krajem listopada konačno je JNA promijenila ime u Vojsku Jugoslavije, te je krenula u osvajanje teritorija tzv. Republike Srpske Krajine. Nastojali su srušiti Maslenički most te su okupirali hidroelektranu Peruča. (Javorović, 1995.:155-169)

Mnogo je ratnih događaja koji su vrijedna spomena i o kojima se može napisati mnogo, a koja se neće spomenuti u ovom radu jer tema, iako u potpunosti vezana uz Domovinski rat, nisu bojišta u ratu, već su to UN-zone o kojima će se pričati u narednim paragrafima.

2.3.4. Priprema za dolazak mirovnih snaga UN u Hrvatsku

Kako Srbi nisu prestajali sa agresijom Ujedinjeni narodi su odlučili uvesti gospodarske sankcije protiv Srbije i Crne Gore odnosno Jugoslavije, koje, naročito u početku, nije utjecala na velikosrpski oružani pohod, iako su se zbog takve odluke drastično pogoršali životni uvjeti na prostoru tzv. Savezene Republike Jugoslavije. Vijeće sigurnosti UN je 27. 11.1991. donijelo Rezoluciju 721, kojom se u načelu odobrava slanje mirovnih snaga UN u Hrvatsku. (Javorović, 1995.:170-171) Prema Filipoviću (2015.:89) 2. siječnja 1992 potpisano je primirje u Sarajevu između Hrvatskih vlasti i JNA. Smatra da je primirje u Sarajevu bilo prvo primirje koje se uglavnom poštivalo. Ipak, dolazilo je do komplikacije jer su se hrvatske vlasti s jedne strane i vlasti pobunjenih Srba s druge strane teško mirile s planom koji je bio nametnut od strane Beograda i međunarodne zajednice. „21. veljače 1992. Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda usvojilo je rezoluciju 743 o slanju zaštitnih snaga na područje bivše Jugoslavije zahvaćeno ratom. Snage Ujedinjenih naroda dobile su jednogodišnji mandat s mogućnosti da se svake

godine produljuje, a donesen je na temelju mirovnog plana međunarodnog posrednika za bivšu Jugoslaviju Cyrusa Vancea.

3. UJEDINJENI NARODI

Prije nego se počnem konkretno baviti i pisati o UNPROFORU i UN-zonama u Domovinskom ratu, htio bih približiti što su to uopće Ujedinjeni narodi, kako su nastali i za što su potrebni, odnosno, kako i na koje načine pružaju potrebnu pomoć.

3.1. Što su Ujedinjeni narodi?

UN ima 193 države članice, to su gotovo sve međunarodno priznate države. „Ujedinjeni narodi su međunarodna organizacija nezavisnih država, osnovana nakon drugog svjetskog rata u svrhu sprječavanja rata i održavanja međunarodnog mira i sigurnosti, razvijanja prijateljskih odnosa među narodima, promicanja društvenog napretka i boljeg životnog standarda, kao i za postizanje međunarodne suradnje. Zemlje članice su međusobno povezane Poveljom Ujedinjenih naroda i prihvaćanjem njezinih načela.“ (Milardović, 1995.:9)

Prema Milardović (1995.:9) Ujedinjeni narodi se sastoje od šest glavnih tijela, a to su: Generalne skupštine, Vijeća sigurnosti, Vijeća za gospodarstvo i društvena pitanja, Vijeće povjerenstva i Međunarodnog suda pravde i Tajništvo. U njezinom sustavu je i devetnaest organizacija koje djeluju na području zdravstva, poljoprivrede, međunarodnih poštanskih propisa i meteorologije. Ta specijalizirana tijela, zajedno s užim Ujedinjenim narodima, uz programe i tijela što su glavni organi uspostavljeni za provođenje odluka čine“sistem Ujedinjenih naroda“. Stožer UN-a nalazi se u New Yorku.

3.2. Zašto su potrebni Ujedinjeni narodi?

U svijetu je mnogo napetosti, možemo reći da ih je iz dana u dan sve više i više. Ujedinjeni narodi omogućuju trenutačna i hitna savjetovanja Vlada, te, također, nude i mogućnosti razmatranja i rješavanja dugoročnih problema. Kada dođe do problema koji se ne može riješiti u određenim međunarodnim razgovorima ili pregovorima, Ujedinjeni narodi stavljaju na raspolaganje tajnika koji djeluje kao nepristrana treća strana. Agencije Ujedinjenih naroda pružaju pomoć u hrani i ostalim potrebštinama kada je riječ o prirodnim nepogodama, također, štite izbjeglice, daju kredite zemljama u razvoju, itd. Kada se radi o sukobima, Ujedinjeni narodi pružaju neutralna vojna izaslanstva za nadgledanje prekida vatre, odnosno šalju ljudstvo koje služi kao „tampon zona“ između zaraćenih strana. (Milardović,1995.:9-10) Prema Filipović (2015.:17) mirovne misije za održavanje mira su isključivo u nadležnosti Ujedinjenih naroda i provode ih isključivo oni, uspostavljene su rezolucijom nekog tijela UN-a i vodi ih Glavni tajnik. Svo osoblje, i vojno i civilno, formalno je pod zapovjedništvom UN-a i nosi znakovlje UN-a. Upravo je ovaj razlog zašto su potrebni Ujedinjeni narodi i najbitniji za ovaj rad, pošto su „tampon zone“, odnosno UN-zone tema u jednom od idućih poglavlja.

3.3. Kako su nastali Ujedinjeni narodi?

Drugi svjetski rat donio je mnoge patnje milijunima ljudi. Pojavila se, kako želja, tako i potreba da se pronađe način kako sačuvati mir među narodima i kako spriječiti daljnje patnje. Ideja o Ujedinjenim narodima nije došla odjednom već se planirala godinama. 1941. predsjednik SAD-a, Franklin Roosevelt i premijer Velike Britanije Winston Churchill su objavili plan za mir i nazvali ga Atlanskom poveljom. 1. siječnja 1942. predstavnici dvadeset i šest zemalja, u Washingtonu su potpisali Deklaraciju Ujedinjenih naroda, gdje su prisegnuli da će pobijediti u ratu i prihvatiti Atlansku povelju. U listopadu 1943. popisan je sporazum između Kine, Sovjetskog Saveza, Velike Britanije i SAD-a koji je nazvan Moskovska deklaracija. Dogovoreno je da se osnuje organizacija koja će čuvati mir. U veljači 1945. odlučeno je da će se održati konferencija Ujedinjenih naroda u San Franciscu, konferenciji je prisustvovalo pedeset zemalja koje su jednoglasno prihvatile povelju Ujedinjenih naroda i zakone novog

Međunarodnog suda pravde. 24. listopada 1945 Organizacija Ujedinjenih naroda i službeno je stvorena. (Milardović, 1995.:10-11)

3.4. Misije Ujedinjenih naroda za očuvanje mira

Jedan od načina na koji Ujedinjeni narodi pomažu da se održi sigurnost i mir u svijetu su misije za očuvanje mira. Smatraju da je očuvanje mira upotreba višenacionalnih snaga pod zapovjedništvom Ujedinjenih naroda za kontroliranje i rješavanje sukoba između zemalja koje su se sukobile. U navedenim misijama vojnik, koji predstavlja Ujedinjene narode nije instrument rata, već on predstavlja mir, on postaje katalizator mira. Popularno ime za te vojnike su „plave kacige“ ili „plave beretke“, zbog prepoznatljivih kapa, odnosno kaciga koje nose. Vojni promatrači mogu pratiti provođenje sporazuma o primirju ili ovjeravaju poštivanje sporazuma o ljudskim pravima. Autor smatra da su u mnogim slučajevima snage za očuvanje mira se pokazale veoma dragocjenima u stvaranju nužnih uvjeta za mirno rješavanje sukoba putem pregovora ili putem praćenja primjene sporazuma koji se odvija između sukobljenih strana. (Milardović,1995.:11,12)

Zadatak kontingenata koji su poslani od strane Ujedinjenih naroda može biti da prate situaciju i o tome izvješćuju glavnog tajnika, da nadgledaju povlačenje postrojbi ili da osiguraju podršku u provođenju drugih dogovora. Također, mogu istraživati kršenje primirja, nadgledati tampon zone, i provjeravati poštiva li se red i zakon. Često, mirovne snage, obavljaju poslove za koje nisu zaduženi, odnosno koji im nisu „u opisu posla“. Oni razminiravaju teren, razoružavaju zaraćene strane, nadziru embargo, itd. No, osim vojnih gledišta, odnosno aspekata, mirovne snage mogu imati i širu dimenziju, mogu pratiti izbore, dostavljati humanitarnu pomoć, pomagati u popravku infrastrukture ili pomagati u ponovnoj uspostavi raznih službi. (Milardović,1995.:12)

Vijeće sigurnosti ima glavnu odgovornost kada se govori o mirovnim snagama. Da bi se pokrenula operacija za očuvanje mira, kada je država članica UN-a, skupina država ili glavni tajnik predlože, ona mora ispunjavati tri uvjeta. Mirovne operacije uspostavljaju se uz privolu zemlje ili zemalja o kojima je riječ, prijedlog mora imati široku podršku međunarodne zajednice, te posljednje, zemlje članice moraju biti spremne da osiguraju ljudstvo i novac za takvu operaciju. Devet od petnaest članica Vijeća sigurnosti mora glasovati za prijedlog, a

nijedna od pet stalnih članica Vijeća (Kina, Francuska, Rusija, Velika Britanija i SAD) ne smiju glasati protiv. Glavni zadatak i temelj mirovnih misija nije slanje borbenih snaga već je glavni zadatak da na pretpostavici da će nazočnost nepristranog čimbenika omogućiti stranama da pokušaju riješiti sukob mirnim putem. Glavni i odgovorni u svemu tome je Glavni tajnik UN-a koji „polaže račune“ Vijeću sigurnosti. On je odgovoran za organizaciju, vođenje i upravljanje mirovnim snagama. Na terenu, sve ovlasti ima zapovjednik koji odgovara glavnom tajniku. „Ispod“ zapovjednika su vojnici koji upravo njemu odgovaraju. Ti vojnici služe vojsku u svojoj zemlji, ali u ovom slučaju primaju naputke od Ujedinjenih naroda, a ne od vlade svoje zemlje. (Milardović,1995.:12-14)

Ovaj dio mog rada posvetio sam Ujedinjenim narodima ne bi li ih okvirno proučio i bolje upoznao. S druge strane, na određen način sam pokušao napraviti uvod za idući dio mog rada koji će, također, biti posvećen mirovnim snagama, odnosno mirovnoj misiji. Idući dio rada govori o mirovnoj misiji Ujedinjenih naroda na području Republike Hrvatske u Domovinskom ratu.

4. UNPROFOR U DOMOVINSKOM RATU

Kada govorimo o ulozi Ujedinjenih naroda moramo znati da se ona očitovala na više načina, neposredno i posredno, a najviše i najkompleksnije u razmještanju Zaštitnih snaga Ujedinjenih naroda (UNPROFOR-a) u UNPA-zone, kao snaga za očuvanje mira na teritoriju Republike Hrvatske. Iako vojna prisutnost Ujedinjenih naroda u funkciji očuvanja mira nije sama po sebi bila presudna, a niti je dovela do prvotno zamišljenih rezultata, ona je ipak utjecala, i utječe, na razvoj vojnih i političkih prilika u Hrvatskoj i njezinu okruženju. (Baletić, Esterajher, Jajčinović, Klemenčić, Milardović, Nikić, Višnar, 1994.:49)

Hrvatska se branila od vojno mnogo jače snage, što je bila Jugoslavenska narodna armija, Srbija, Crna Gora i srpski pobunjenici iz Hrvatske. Iako se trudila i pokušavala dobiti adekvatnu pomoć demokratskih snaga u svijetu jer se trudila da se sukob internacionalizira, za Hrvatsku je ta pomoć, uglavnom, izostajala. (Baletić i suradnici 1994.:49,50) Vijeće sigurnosti donosi Rezoluciju 713, 25.9.1991. Ovom Rezolucijom uvodi se embargo na izvoz oružja u Jugoslaviju, što je značilo da nitko na prostoru bivše Jugoslavije ne može legalno kupiti oružje, jer mu ga nitko ne smije prodati. U uvjetima kada Srbija, Crna Gora, Jugoslavenska narodna

armija, koje su se ustremile na Hrvatsku i zaprijetili Bosni i Hercegovini, Makedoniji i Kosovu, raspolažu ogromnim količinama i svim vrstama naoružanja i vojne opreme (od običnog streljačkog do modernog raketnog oružja, suvremenim zrakoplovima i helikopterima, vojnim brodovima, topovnjačama, raketnim i torpednim čamcima i podmornicama), a Hrvatska tek počinje stvarati svoju vojsku, to je bio nerazuman, nepravedan i neopravdan čin Vijeća sigurnosti, koji ni u čemu nije umanjio velikosrpsku agresiju, ublažio njenu zločinačku prirodu i smanjio ljudske žrtve i razaranja Hrvatske. (Javorović, 1995.:322)

Prema Baletić i suradnicima (1994.:50,51) već 7. srpnja 1991., kada se donosila Brijunska deklaracija, bilo je očito da se kriza neće moći mirno rasplesti. Kako se rat rasplamsavao tako je Hrvatska iznenađivala svijet. Iako je bila u mnogo težoj situaciji, odnosno, iako je agresor imao vojnu premoć, Hrvatska se vrlo dobro branila i nije dozvoljavala da je agresor porazi. Upravo je ta obrana ukazivala na dugotrajan rat, ali i na raspad Jugoslavije.

„U listopadu i studenom 1991; unatoč manjim srpskojugoslavenskim uspjesima, slomljena je jaka ofenziva protiv Hrvatske. Ta velika vojna, politička i moralna pobjeda dovela je Hrvatsku pred neposredno međunarodno priznanje, pa je agresor morao preispitati svoje ratne i političke ciljeve. Agresor je odustao od osvajanja cijele Hrvatske, ograničivši se na okupaciju pojedinih dijelova za koje je smatrao da će moći uključiti u granice „Velike Srbije“. (Baletić i suradnici, 1994.:50)

Agresija se nastavila i imala je sve jače razmjere. Vodeće organizacije međunarodne zajednice molile su da se sukobi prekinu, ali agresor nije imao sluha za njihove molbe. Vukovar je polako ali sigurno ubijan. Odvijalo se to pred očima cijelog svijeta. Agonija Vukovara i bombardiranje i napadi na Dubrovnik polako su počeli buditi savjest svijeta i svjetsko javno mnijenje. Svijet je pomalo shvaćao tko je agresor, a tko se brani i polako se počeo okretati ka žrtvi agresije, prema Hrvatskoj. (Javorović, 1995.:323)

„Glavni tajnik UN-a, Perez de Ceullar, imenovao je američkog diplomata Cyrusa Vancea svojim posebnim izaslanikom za Jugoslaviju, čija je važna zadaća trebala biti postavljanje modela za dolazak mirovnih snaga.“ (Filipović, 2015.:86) Nakon Ženevskog sporazuma o prekidu vatre, deblokadi vojarni JNA u Hrvatskoj i povlačenju ljudstva, oružja i vojne opreme iz Hrvatske, nakon pisma glavnog tajnika UN-a predsjedniku Vijeća sigurnosti u kojem je pisao o misiji Cyrusa Vancea u Jugoslaviji, te nakon inicijative jugoslavenske vlade glede izvršenja operacija održavanja mira, Vijeće sigurnosti UN-a 27. studenog donosi

Rezoluciju 721 u kojoj hitno traži glavnog tajnika da predloži kako da dođe do mira u Jugoslaviji. (Baletić i suradnici 1994.:50-51)

4.1. Mirovni plan i rezolucija 743

11. prosinca 1991. javnosti je predložen Prijedlog mirovne operacije Ujedinjenih naroda u Jugoslaviji, kao Dodatak 3. Izvješća glavnog tajnika UN-a. Prijedlog su razradili Cyrus Vance, osobni izaslanik glavnog tajnika UN-a i Murrack Goulding, pomoćnik glavnog tajnika za posebna politička pitanja. Taj je prijedlog u javnosti postao poznat kao „Vanceov plan“. Sve sukobljene strane prihvatile su predloženi mirovni plan. (Baletić i suradnici, 1994.:50-51) Prema Filipoviću (2015.:88) koncept misije bio je zamišljen tako da će snage i policijski promatrači UN-a biti raspoređeni po područjima u Hrvatskoj, a ta će područja biti označena kao „područja pod zaštitom UN-a“. Dobile su naziv UNPA-zone, odnosno, United Nations Protection Area. Autor govori kako je glavni tajnik Vijeća sigurnosti smatrao da su potrebne posebne mjere tijekom prijelaznog razdoblja, mjere koje bi osigurale trajno poštivanje prekida vatre. Ta će područja biti demilitarizirana i u njima će sve oružane snage biti povučene ili raspuštene.

„21. veljače 1992. Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda usvojilo je rezoluciju 743 o slanju zaštitnih snaga na područje bivše Jugoslavije zahvaćeno ratom. Snage Ujedinjenih naroda dobile su jednogodišnji mandat s mogućnosti da se svake godine produljuje, a donesen je na temelju mirovnog plana međunarodnoga posrednika za bivšu Jugoslaviju Cyrusa Vancea.“ (Rakić, Dubravica, 2009.:179) Također, autori su naveli kako je dolazak UNPROFOR-a označio kraj politiku koju su do tada diktirali Slobodan Milošević, Srbija i Crna Gora te JNA. Smatraju kako su zadaće UNPROFOR-a bile: osigurati prekid vatre, provesti razvojačenje (demilitarizaciju) okupiranih područja (povlačenjem i raspuštanjem svih vojnih snaga), zaštita ljudskih prava pod nadzorom mjesne policije, osiguranje povlačenja JNA iz cijele Republike Hrvatske, te povratak prognanika u domove. (Rakić, Dubravica, 2009.:179)

4.2 UN-zone (UNPA-zone)

„Vanceov plan“ imao je zamisao da mirovne snage Ujedinjenih naroda (UNPROFOR) dođu na prostor Hrvatske i stvore zone pod zaštitom Ujedinjenih naroda (UNPA – United Nations Protected Areas, odnosno PZUN – područja pod zaštitom Ujedinjenih Naroda) (Javorović, 1995.: 323).

„PZUN bila bi područja u Hrvatskoj u kojima su po mišljenju glavnog tajnika potrebne posebne mjere u prijelaznom razdoblju da bi se osigurao trajan prekid vatre. To bi bila područja u kojima Srbi čine većinu ili znatnu manjinu stanovništva i gdje je napetost među grupama stanovništva dovela do oružanih sukoba u posljednje vrijeme. Kao što je već rečeno, posebne mjere na tim područjima bile bi privremene i ne bi prejudicirale ishod političkih pregovora za sveobuhvatno rješenje jugoslavenske krize.“(Milardović,1995.:71)

Prema Filipoviću (2015.:88) predviđena su tri UNPA područja, a to su bila: istočna Slavonija, zapadna Slavonija i Krajina. Prema Javoroviću (1995.:324) na ova tri područja su ustanovljena su i četiri UNPA sektora:

Sektor E – Istok (Istočna Slavonija s Baranjom i zapadnim Srijemom)

Sektor W - Zapad (Zapadna Slavonija)

Sektor N – Sjever (sjeverni dio područja Krajine pod zaštitom UN-a, tj. Banija i Kordun)

Sektor S – Jug (južni dio područja Krajine pod zaštitom UN-a tj. Istočna Lika i sjeverna Dalmacija)



Slika 1. UNPA-zone u Hrvatskoj

Na slici je prikazan raspored četiri UNPA-zone u Hrvatskoj. Na sukobima zahvaćenim područjima uspostavljene su Zaštićene zone UN-a (UNPA – UN Protection Areas) pod zaštitom UN-ovih mirovnih snaga (UNPROFOR – UN Protection Force).

4.2.1. UNPA sektor Istok

UNPA sektor Istok prostire se na području 4 općine: Beli Manastir, Vukovar, Osijek (područja istočno od grada) i Vinkovci (neka sela u krajnjem sjeveroistočnom i istočnom dijelu općine). Regije koje je obuhvatio ovaj sektor bile su Baranja, istočna Slavonija i Zapadni Srijem. 3.346km² zauzimaio je ovaj sektor. 1991. godine u njemu je bilo 402.152 stanovnika, od toga je Hrvata bilo 248.897 ili 61,9%, 91.612 ili 22,8% Srba, 15.031 ili 3,7% Mađara i 46.612 ili 11.6% pripadnika drugih nacionalnosti. Ukupno je bilo 157 naselja od kojih je 78 bilo s apsolutnom većinom hrvatskog stanovništva, uključujući Osijek i Vinkovce, dok je u

Vukovaru i pet drugih mjesta Hrvata bilo u relativnoj većini. (Javorović, 1995.:324) Sastav UNPROFOR-a u sektoru Istok činili su belgijski bataljun stacioniran u Belom Manastiru sa 628 vojnika te ruski bataljun stacioniran u Klisi sa 852 vojnika. Zapovjednik sektora bio je gen.-boj. Alexander Perelyakin, šef civilne policije sektora bio je gl. inspektor Raimo Sintonen, a koordinator za civilne poslove gosp. Philip Corwin. (Milardović,1995.:80)

4.2.1.1. Specifičnost sektora Istok – Erdutski sporazum

Erdutski sporazum je naziv za sporazum o Istočnoj Slavoniji, Baranji i Zapadnom Srijemu koji je postignut tijekom pregovora u američkom Daytonu između hrvatskog predsjednika Franje Tuđmana i srbijanskog predsjednika Slobodana Miloševića.

„U Daytonu je također utvrđeno da istočna Slavonija, koja je dotada još bila okupirano područje, mirnom reintegracijom uđe u ustavno-pravni sustav Republike Hrvatske.“ (Rakić, Dubravica,2009.:301)

Erdutski sporazum potpisan je 3. listopada 1995. u Erdutu, a odluke su bile da Hrvatska pristaje na mirnu reintegraciju okupiranog dijela Hrvatskog Podunavlja, a istodobno su srpskoj zajednici u njemu bila zajamčena manjinska i druga prva. Sporazumom je dogovoreno da Vijeće sigurnosti UN-a uspostavi prijelaznu upravu do integracije navedenog područja u Republiku Hrvatsku. Određeno je da uprava djeluje godinu dana, uz mogućnost produljenja za još jednu godinu. Dogovorena je demilitarizacija područja, osiguranje povratka izbjeglica i prognanika, te da prijelazna uprava organizira funkcioniranje janvih službi. Za implementaciju Erdutskog sporazuma zadužena je bila misija Ujedinjenih Naroda UNTAES (United Nations Transitional Administration in Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium).Vijeće sigurnosti UN-a donijelo je 19. prosinca 1997.Rezoluciju 1145 kojom daje potporu završetku mandata misije UNTAES-a u predviđenom roku, a 15. siječnja 1998. završila je misija UNTAES-a i mirna reintegracija, odnosno vraćanje cjelokupnog teritorija Republike Hrvatske u njezin ustavno-pravni poredak. (https://hr.wikipedia.org/wiki/Erdutski_sporazum, 2016.)

4.2.2.UNPA sektor Zapad

UNPA sektor Zapad prostire se na području 5 općina: Daruvar, Grubišno Polje i Pakrac u cjelini, Nova Gradiška (zapadno područje općine), Novska (istočno područje općine) 3.166km² površine zauzimaio je sektor Zapad. 1991. godine imao je 157.323 stanovnika od toga 86.543 ili 55,1% Hrvata, 45.401 ili 28,8% Srba, 8.552 ili 5,4% Čeha, 1.430 ili 0,9% Mađara i 15.331 ili 9,8% pripadnika drugih nacionalnosti. Ukupno je bilo 307 naselja od kojih je 131, uključujući i Novu Gradišku i Novsku, bilo s apsolutnom većinom hrvatskog stanovništva, dok je u 9 naselja, uključujući Daruvar i Grubišno polje, hrvatsko stanovništvo bilo u relativnoj većini. (Javorović, 1995.:324) Sastav UNPROFOR-a u sektoru Zapad činili su argentinski bataljun stacioniran u Daruvaru sa 862 vojnika, jordanski bataljun stacioniran u Novskoj sa 1.023 vojnika te nepalski bataljun stacioniran u Okučanima sa 899 vojnika. Zapovjednik sektora bio je brig. gen. Saroj Raj Sharma, šef civilne policije sektora bio je inspektor William Graynor, a koordinator za civilne poslove gosp. Hussein Al-Alfi. (Milardović, 1995.:82)

4.2.3.UNPA sektor Sjever

UNPA sektor Sjever prostire se na području 6 općina: Dvor, Glina, Petrinja, Hrvatska Kostajnica, Vojnić i Vrginmost. 2.487km² površine zauzimaio je sektor Sjever. 1991. godine imao je 112.846 stanovnika od toga 33,680 ili 29,85% Hrvata, 70.973 ili 62,89% Srba, 8.193 ili 7,26% pripadnika drugih nacionalnosti. Ukupno je bilo 315 naselja od kojih je 88 bilo s apsolutnom većinom hrvatskog stanovništva, dok je u 2 naselja hrvatsko stanovništvo bilo u relativnoj većini. U ovom sektoru bili su okupirani i općina Slunj s hrvatskom većinom te neki dijelovi općine Karlovac (Javorović, 1995.:324) Sastav UNPROFOR-a u sektoru Sjever činili su danski bataljun stacioniran u Kostajnici sa 919 vojnika, ukrajinski bataljun stacioniran u Glini sa 524 vojnika, poljski bataljun stacioniran u Slunju sa 1.129 vojnika, te jordanski bataljun stacioniran u Topuskom sa 997 vojnika. Zapovjednik sektora bio je brig. gen. Joseph Chimel, šef civilne policije sektora bio je inspektor Hans J. B. Lauritzen, a koordinator za civilne poslove gosp. Iouri Maikothykh. (Milardović, 1995.:79)

4.2.4.UNPA sektor Jug

UNPA sektor Jug prostire se na području 6 općina: Benkovac, Donji Lapac, Gračac, Knin, Obrovac i Titova Korenica. 5.000km² površine zauzimaio je sektor Jug. 1991. godine imao je 117.770 stanovnika od toga 24.937 ili 21,2% Hrvata, 89.256 ili 75,8% Srba, 3.577 ili 3% pripadnika drugih nacionalnosti. Ukupno je bilo 242 naselja od kojih je 47 bilo s apsolutnom većinom hrvatskog stanovništva, dok je u jednom naselju hrvatsko stanovništvo bilo u relativnoj većini. (Javorović, 1995.:326) Sastav UNPROFOR-a u sektoru Jug činili su češki bataljun stacioniran u Korenici sa 888 vojnika, kenijski bataljun stacioniran u Bribirskim Mostinama sa 978 vojnika, kanadski bataljun stacioniran u Raševiću sa 770 vojnika, te jordanski bataljun stacioniran u Gračacu sa 1250 vojnika. Zapovjednik sektora bio je gen.-boj. Rostislav Kotil, šef civilne policije sektora bio je inspektor Hans Sven Staale Kvalsvik, a koordinator za civilne poslove gosp. Enrique Aguilar. (Milardović, 1995.:81)

4.2.4.1. Specifičnost sektora Jug – obrana Dubrovnika i Miljevački plato

Sektor Jug nije bio predviđen od strane UNPROFOR-a, odnosno UN-a, da „upadne“ u UN-zone. Velikosrpska politika oduvijek je svojatala jug Hrvatske, a pogotovo grad Dubrovnik. Kada im se pružila prilika pokušali su ga osvojiti kako bi dobili svoj „izlaz na more“. Vojni pohod na jug Hrvatske počeo je pomorskom blokadom Dubrovnika, a kada je 1.10.1991. godine počeo napad na Grad, Konavle, Župu Dubrovačku, Rijeku Dubrovačku, obalu od Dubrovnika do Slanog i odašiljača na Srđu, Dubrovnik se našao u potpunoj blokadi bez struje, vode i telefonskih veza. Agresori su uništavali sve što im se „našlo pred nosom“. Napadi na Dubrovnik nisu prestali ni nakon Sarajevskog sporazuma, 2. 1. 1992. godine. S obzirom na izraženi interes agresora za jug Hrvatske, na jačinu razaranja Dubrovnika i njegove blokade sve je očitiije da UN „igra“ premalu ulogu u smirivanju strasti između zaraćenih strana, te je očito da će biti nužna vojna akcija Hrvatske. Na bojišta je poslan iskusni i odlučni vojnik, general zbora Janko Bobetko. Zadaća generala Bobetka je bila priprema snaga Hrvatske vojske te procjena stanja na bojištu. Također, zadatak mu je bio vojno pregovaranje s predstavnicima agresora i međunarodne zajednice kako bi se oslobođenje juga Hrvatske postiglo što brže i bez

vojnih aktivnosti. Zadatak na jugu bio je utoliko važniji što taj dio Hrvatske nije bio obuhvaćen akcijom Ujedinjenih naroda odnosno nije spadao u UNPA-zone. (Javorović, 1995.:232-233)

Akcija je provedena u tri etape. U prvoj su snage HV-a istjerale četnike iz Malog Stona i sa Supave. U drugoj fazi jedinice HV-a nastavile su napredovanje prema Dubrovniku tako da su se četnici morali povući iz Zatona, zaobilazeći Grad sa sjeverne strane, koju su držale njihove snage. U trećoj fazi su hrvatske snage, djelujući iz pravca zapada i sjeverozapada su oslobodile važna četnička uporišta Golubov kamen, Uskoplje, Ivanicu, Žarkovicu i Brgat. (Javorović,1995.:235-236)

Druga bitna operacija na nezaštićenom području od strane UNPROFOR-a, na jugu Hrvatske bila je Miljevačka operacija. Osim područja kninske, benkovačke i obrovačke općine, snage kninskih Srba i Kninski korpus JA okupirali su znatan dio zadarske, biogradske, drniške, šibenske i sinjske općine. Prema planu UN-a srpske snage trebale su se povući s tih prostora kako bi se na njima uspostavila legalna hrvatska vlast, s tim što bi dio toga prostora ušao u tzv. „ružičastu“ zonu. U tom području bio je i grad Drniš. Srbi ne samo što nisu pokazivali želju da se povuku s tih okupiranih područja, i pored toga što se radilo na tome da dođu snage UN-a, već su izjavljivali da neće napustiti ni šibensko, a kamoli drniško područje. Srpske snage, držeći ta područja, su stalno ugrožavale Šibenik, Vodice i druga mjesta šibenske rivijere. Hrvatska takvo stanje nije mogla izdržati. Iako je Vanceovim planom bilo predviđeno demilitariziranje i stavljanje ružičastih zona pod hrvatsku upravu, pobunjenim Srbima je trebalo pokazati da Hrvatska neće tolerirati srpsku okupaciju i stalne prijetnje svojim naseljima i velikim gradovima.(Javorović, 1995.: 236)

U akciji, koja je provedena 21.6.1992.godine, četnici su protjerani dalje od Šibenika i Vodica, a oslobođeno je i sedam miljevačkih sela (tzv. Miljevački plato) zapadno od Drniša odnosno sjeverozapadno od rijeke Čikole : Kaočine, Ključ, Drinovci, Brištane, Širitovci, Karalić i Bogatić. (Javorović, 1995.:236)

„Međunarodna zajednica nije s odobravanjem dočekala ovu akciju Hrvatske vojske, a Vijeće sigurnosti UN-a je Rezolucijom 762 od 30.6.1992. tražilo, da Vlada Republike Hrvatske „povuče svoju vojsku na položaje koje je držala prije ofenzive 21.lipnja 1992., te prestane s neprijateljskim vojnim aktivnostima unutar ili do područja pod zaštitom UN-a (UNPA)“. To je Hrvatska mogla prihvatiti jedino po uvjetom potpunog ostvarenja mandata UNPROFOR-a u pogledu „ružičastih“ i UNPA-zona i potpunog povlačenja srpskih snaga, odnosno njihova razoružanja, do čega nije došlo ni dvije godine kasnije, bez obzira što se i u ovoj Rezoluciji

poziva preostale jedinice Jugoslavenske narodne armije (JNA), srpski jedinice teritorijalne obrane u Hrvatskoj i ostale zainteresirane da u potpunosti poštuju svoje obaveze prema mirovnom planu UN-a, a posebno u svezi s povlačenjem i razoružanjem svih snaga u skladu s planom.“ (Javorović, 1995.:238)

4.3. Struktura zaštitnih snage UN-a

Nakon što su se sve zainteresirane snage suglasile s prijedlogom Vanceovog plana, Vijeće sigurnosti UN je svojom Rezolucijom 743 u Jugoslaviji odlučilo osnovati snage UN za zaštitu pod nazivom UNPROFOR koje će biti razmještene u UNPA-zone.

Prema Javoroviću (1995.:326) Zaštitne snage Ujedinjenih naroda, kao što sam već spomenuo, bile su pod nazivom UNPROFOR. Sustav u kojem su djelovale bio je složen. Na čelu im je bilo zapovjedništvo koje se sastojalo od Glavnog stožera sa zapovjednikom, koji je odgovoran glavnom tajniku UN-a i od direktora za civilna pitanja. Predviđeno je da sjedište Glavnog stožera bude u Sarajevu, a pomoćni uredi u Zagrebu i Beogradu, a logistička baza u Banjaluci. Zbog rata u Bosni i Hercegovini ta odluka je promijenjena tako da je zapovjedništvo nakratko smješteno u Beograd, a potom u Zagreb. U prethodnom poglavlju spomenuli smo da su uspostavljena 4 UNPA sektora u kojima su bila odgovarajuća zapovjedništva i zaštitne snage. Operativni dio snaga UNPROFOR-a sastojao se od tri dijela i to:

1. Vojni dio – 12 proširenih pješadijskih bataljuna (10.400 ljudi), stožer i logističke podrške (2.840 ljudi svih činova) i vojnih promatrača (100 ljudi)
2. Policijski dio – UNCIVPOL – 530 osoba, s policijskim komesarom na čelu, koji odgovara direktoru za civilna pitanja i zapovjedniku UNPROFOR-a
3. Civilni dio – uredi u svakom od četiri sektora, zadužen za političke, pravne, informativne i administrativne poslove

4.4. “Ružičaste zone“

Već u razgovorima o razmještaju UNPROFOR-a u „zaštićenim područjima“ postavilo se i pitanje koje prelazi okvire mirovnog plana UN-a. Neka područja u Hrvatskoj koja su bila

pod kontrolom JNA nisu mirovnim planom predviđena da uđu u „zaštićena područja“. Srpska strana je tražila da se ta područja uključe u „zaštićena područja“, dok hrvatska strana na to nije pristala, ali je pristala na pomoć UNPROFOR-a glede pristunosti srpskih paravojnih postrojbi na tim područjima i njihove povezanosti sa sličnim postrojbama na „zaštićenim područjima“, kao i prijetnji da će srpska strana odbiti provesti Vanceov plan. Tako se pojavio problem tzv. „ružičastih zona“. (Baletić i suradnici, 1994.:62)

Prema Javoroviću (1995.:327) radilo se o prostoru koji je po rezoluciji Vijeća sigurnosti UN od samog početka trebao biti pod punim suverenitetom Republike Hrvatske. Autor smatra da je ovim postupkom na samom početku narušen Vanceov plan na štetu Hrvatske. „Prema Vanceovu planu, Hrvatska je mogla tražiti da se nakon povlačenja JNA ova područja odmah i bezuvjetno prepuste Hrvatskoj. No zbog opasnosti od ponovnog izbijanja oružanih sukoba, Hrvatska je pristala na to da UNPROFOR i Promatračka misija EZ-a prate i pomažu uspostavu hrvatske vlasti.“ (Baletić i suradnici, 1994.:62)

Podaci o ružičastim zonama pokazuju da se radi o prostorima i sa hrvatskom i sa srpskom većinom, ali kada se uzmu cijele općine kojima ti prostori pripadaju, hrvatska je većina očita svuda. To znači da nije bilo nekog jakog odnosno nekog opravdanog razloga za uspostavu ružičastih zona i da je Hrvatska, posebno s obzirom na ono što se kasnije događalo, njihovim osnivanjem znatno oštećena. (Javoroviću,1995.:328)

„Inzistiranje UN-a na posebnom statusu „ružičastih zona“ obrazlagalo se nacionalno mješovitim karakterom ovih zona, što za hrvatsku stranu nije bio dovoljan razlog, jer hrvatska država osigurava poštivanje ljudskih prava svim svojim građanima na cijelom svom području. No Hrvatska je pristala na traženo, očekujući da će UN i Europska zajednica upotrijebiti odgovarajuća sredstva da se postigne dugoročno rješenje.“ (Baletić i suradnici, 1994.:62)

Srpska strana je umjesto suradnje na provođenju Rezolucije Vijeća sigurnosti UN br. 762, i „zaštićena područja“ i „ružičaste zone“ proglasila jedinstvenom državom, želeći crtu prekida vatre nametnuti kao granicu te „države“ prema Hrvatskoj. Na taj način je očito i izričito odbacila Vanceov plan i Rezoluciju 762. Hrvatska strana je inzistirala da se srpska strana odmah stavi pred ultimatum dali će surađivati na realizaciji Rezolucije ili će se posao na uspostavi hrvatske vlasti nastaviti i bez njih ali je predstavnik UNPROFOR-a nastavio nagovarati srpske strane na suradnju, ali neuspješno“ (Baletić i suradnici, 1994.:63)

„Ružičaste zone stvorene su u sektorima Zapad, Sjever, Jug.“ (Javorović, 1995.: 327)
Južni dio općine Novska bio je ružičasta zona u Sektoru Zapad. Kada govorimo o Sektoru

Sjever ružičaste zone su na području općine Sisak (Šaš i Mala Gradusa), na području općine Karlovac (Sjeniĉak Lasinjski, Sjeniĉak, Moravci, Cerovac Tušiloviĉki, Vukmaniĉ, Tušiloviĉ, Bariloviĉ, Donji Budaĉki, Krnjak, Perjasica, Gornji Skrad, Budaĉki, Gornji Budaĉki...), u općini Slunj (Jezero...), općini Ogulin (Vojnovac, Plaški, Liĉka Jasenica, Saborsko), općini Otoĉac (Vrhovine, Dabar, Rudopolje, Turijanski...). Što se tiĉe Sektora Jug u ružičastom zonom proglašeno je i zadarsko zaleđe – područje neposredno od Zadra do Novigradskog mora (Pridraga, Islam Latinski...) te Zemunik Donji, Škabrnje. A u šibenskom zaleđu su to mjesta: Zazviĉ, Bribir, Međari, Cicvare, Piraratovci, Krkoviĉ, Źdrapanj, Vaĉani, Bratiškovci, Sonkoviĉ, Rupe, Plastovo, Velika Glava, Iĉevo, Gorice, Lađevci i Graĉac. Kada govorimo o broju i nacionalnosti stanovnika tih sela, 1991. bilo je 2708 Hrvata i 3182 stanovnika srpske nacionalnosti. U drniškoj općini u ružičastim zonama su: Puljane, Ljubotiĉ, Bobodol, Ćitluk, Suknovci, Mratovo, Oklaj, Lukar, Razvode, Velušiĉ, Tepljuh, Trbounje, Siveriĉ, Drniš, Kadina, Glavica, Bioĉiĉ, Mioĉiĉ... U drniškoj općini 18 naselja ima hrvatsku, a 7 srpsku većinu, 1991. u tim naseljima živjelo je 8507 Hrvata i 3445 Srba. U sinjskoj općini naselja Vrlika, Maovice, Otišiĉ, Vinaliĉ, Garjak, Podosoje, Maljkovo, Ježeviĉ, Koljane, Laktac i Kosore ušla su u ružičaste zone. (Javoroviĉ, 1995.:327)

„Podaci o ružičastim zonama pokazuju da se radi i s hrvatskom i sa srpskom većinom, ali kada se uzmu cijele općine (prije Źupanijske podjele RH) kojima ti prostori pripadaju, hrvatska je većina uoĉljiva svuda. To znaĉi da nije bilo nekog jakog odnosno opravdanog razloga za uspostavu ružičastih zona i da je Hrvatska, posebno s obzirom na ono što se kasnije događalo, njihovim osnivanjem znatno oštećena.“ (Javoroviĉ, 1995.:328)

4.5. Slabosti mirovnog plana

„Sliĉno se događalo i na „zaštićenim područjima“ gdje je odgovornost UNPROFOR-a veća i izravnija. UNPROFOR je mirno gledao uspostavu srpske „države u Hrvatskoj kao inicijativu za njezino „ujedinjavanje“ s drugim srpskim „državama.“ (Baletić i suradnici, 1994.:64)

Prema Baletić i suradnicima (1994.:64-65) UNPROFOR je po pitanju Vanceovog plana uĉinio veoma malo, štoviše, u istoĉnom sektoru su sudjelovali u kršenju embarga na uvoz oruŹja u SR Jugoslaviju. Domaće stanovništvo u hrvatskim područjima pod zaštitom UN-a protjerivano je i pljaĉkano, a umjesto njega doseljava se srpsko stanovništvo, samo u istoĉnom

sektoru ubijeno je više od 600, a protjerano više od tisuću Hrvata. Bolje nije bilo ni u ostalim sektorima gdje su „očišćeni i posljednji Hrvati, bilo ubijanjem bilo protjerivanjem. To vrijedi, kako za UN-zone, tako i za „ružičaste zone“.

„Nezadovoljstvo prema UNPROFOR-u je nekoliko puta iskazivao i Hrvatski sabor, tražeći da mu se promijeni mandat, da se stvore uvjeti za izvršenje zadataka zbog kojih je došao u Hrvatsku, jer je u protivnom korisnost njegovog daljnjeg ostanka upitna.“ (Javorović,1995.:331)

5. OSLOBODILAČKE AKCIJE NA ZAŠTIĆENE ZONE I ULOGA SNAGA UJEDINJENIH NARODA

Kako UNPROFOR nije ispunio svoja očekivanja, ni približno, iako se mora priznati da bi bez njegove prisutnosti bilo mnogo više oružanih sukoba, poginulih i razaranja te bi nesigurnost na cijelom prostoru Hrvatske bila mnogo veća, a samim time i život teži, Hrvatska je morala „uzeti određene akcije u svoje ruke“.

„Plan je privremeno suspendirao suverenitet Hrvatske u zaštićenim zonama. Hrvatske snage izvele su oslobodilačku akciju na Miljevce, prije nego što su se na tom prostoru rasporedile snage UN-a, a potom na okupirano dubrovačko područje koje nije bilo zaštićena zona UN-a. Snage TO srpskih pobunjenika uskoro su preimenovane u „Vojsku Republike Srpske“. Oslobodilačke akcije na zaštićene zone izvedene su 1993. pod nazivom Maslenica i Medački džep.“ (Rakić, Dubravica,2009.:179-180)

5.1.Vojno-redarstvena operacija Maslenica

Prema Rakić, Dubravica (2009.:207) 6. operativna zona Split na zadarskoj bojišnici izvela je operaciju Maslenica. Autori govore kako je upravo u zadarskom zaleđu, u rujnu 1991., neprijateljskom okupacijom Republika Hrvatska bila presječena na dva dijela. Rušenjem Masleničkog mosta i nadzorom dijela Jadranske magistrale, između Zadra i Starigrada, pobunjenici su tim smjerom prekinuli promet na gotovo dvije godine. Takvo stanje bilo je

nepodnošljivo za Hrvatsku, pogotovo zato što su međunarodni čimbenici, a među njima i Ujedinjeni narodi, pokazivali nemoć pred velikosrpskim pobunjeničkim ucjenama. Pošto oni nisu poduzimali ništa, jedino što je preostalo Hrvatskoj bila je vojno-redarstvena akcija. Hrvatsko državno vodstvo donijelo je odluku o poduzimanju operacije, a u provedbu se uključio i Glavni stožer Hrvatske vojske s načelnikom generalom Jankom Bobetkom.

„Cilj je vojno-redarstvene operacije Maslenica bio:

- odbaciti pobunjeničke snage iz Rovanijske, s Novskog ždrila i Maslenice pod Velebitom
- s južne strane Novigradskog mora protjerati pobunjenike iz Novigrada i ostalih mjesta, uključujući i zadarsku zračnu luku i Škabrnju
- stvoriti uvjete za stavljanje u promet Jadranske magistrale i zadarske zračne luke“ (Rakić, Dubravica.:2009.:207)

Snage i postrojbe koje su se trebale boriti za hrvatsku u tom trenutku nisu bile u Zadru, tako da je u početku trebalo pravodobno dovesti i usmjeriti na zadaću sve postrojbe. Bile su to: 4. gbr., 112. TG, 113. bg, 7. domobranska pukovnija, specijalne postrojbe – SP GS HV, postrojbe Vojne policije, raspoložive snage Hrvatskog ratnog zrakoplovstva u Zadru i raspoložive snage Hrvatske ratne mornarice. Neprijateljske snage bile su: 92. brigada, 75. brigada, 2. brigada „Teritorijalne obrane“, bataljun (bojna) „specijalne milicije. (Rakić, Dubravica, 2009.:208)

„Vojno redarstvena operacija Maslenica započela je 22., a završena je 26. siječnja 1993.“ (Rakić, Dubravica, 2009.:208)

Vojno-redarstvena operacija Maslenica bila je uspješna, no da bi cilj u cijelosti bio ostvaren trebalo je smisliti način na koji će se prelaziti Novsko ždrilo kod mjesta Maslenica. Odluka je pala na to da će se graditi pontonski most, iako su se toj odluci protivili i pobunjenici i UNPROFOR. Vijeće sigurnosti je u jednom trenutku razmišljalo i o sankcijama, no one se nisu dogodile. 279 metara dug most ponovno je prometno povezo s sjever i jug Hrvatske. Šest mjeseci oštre i teške borbe s neprijateljem bile su potrebne da operacija Maslenica ispuni svoje ciljeve. Pontonski most je demontiran nakon operacije Oluja, kada je dovršena izgradnja novog Masleničkog mosta. Nakon operacije Maslenica poraslo je povjerenje u Hrvatsku vojsku koja je postala čuvena ne samo u Hrvatskoj i širem okružju, nego i u svijetu.“ (Rakić, Dubravica,2009.:208-211)

5.2. Operacija Hrvatske vojske Peruča

Prema Rakić, Dubravica (2009.:215) operacija Hrvatske vojske Peruča provedena je na sinjskoj bojišnici koja je bila u području odgovornosti 6. operativne zone Split, oko hidroelektrane Peruča na rijeci Cetini. JNA i pobunjenici su okupirali to područje od 17. rujna 1991, njihovi položaji bili su utvrđeni velikim brojem mina i minskih polja. Njihovo ljudstvo su uglavnom činili pobunjenici koji su bili ustrojeni u 1. laku brigadu „Vrlika“. UNPROFOR je nakon dolaska svoje točke postavio na brani Peruča, na koju je neprijatelj već postavio eksploziv.

Iako je sva pažnja bila okrenuta ka operaciji Maslenica, o kojoj sam pisao u prethodnom poglavlju, na ostatku sjevernodalmatinskog bojišta vladao je oprez prema neprijatelju. Postrojbe su bile spremne na brzu reakciju u slučaju da neprijatelj pokuša napadom konpenzirati gubitke u zadarskom zaleđu. Hrvatsku obranu organizirali su 126. i 114. brigada te 6. domobranska pukovnija. U prvi mah oslobađanje hidroelektrane Peruča nije bilo planirano, jedina zadaća branitelja bila je pažljivo pratiti ponašanje neprijatelja i biti u pripravnosti. 27. siječnja 1993, dan nakon provedbe operacije Maslenica, branitelji su opazili kako se okupljaju veće snage pobunjenika, te da su pripadnici UNPROFOR-a napustili svoju točku na Alebića Kuli, a na nju su došli pobunjenici. Odlučeno je da će se na neprijatelje djelovati sa topništvom, te je 6. domobranska pukovnija poslala dvojicu izvidnika koji su ostali zarobljeni.

„Zapovjednici 126. brigade i 6. domobranske pukovnije u noći 28. siječnja 1993. odlučili su djelovati, osloboditi Alebića Kulu, hidroelektranu Peruča i zarobljenike. Snagama 126. brigade odlučili su osloboditi branu Peruča, a snagama 6. domobranske pukovnije ovladati gornjim dijelovima Potravlja. Kada su pobunjenici osjetili napad hrvatskih snaga, 28 siječnja oko 10 sati aktivirali su eksploziv na brani.“ (Rakić, Dubravica,2009.:215-216)

Nakon brze operacije Hrvatske vojske neprijateljske snage su odbačene oko sedam kilometara prema Kninu, te je postavljena nova crta obrane. Uspjeh operacije je doživio više kritika nego pohvala, jer se zbog skorog rušenja brane ugrozilo više desetaka tisuća stanovnika cetinskog kraja. (Rakić, Dubravica,2009.:216)

5.3. Vojno-redarstvena operacija Medački džep

Vojno-redarstvena operacija Medački džep odvila se na dijelu gospićke bojišnice, a izvelo ju je Zborno područje Gospić. Prisutnost neprijateljskih snaga u tzv. Medačkom džepu bila je stalna prijetnja braniteljima Gospića, zbog njihove blizine ceste Gospić – Karlobag i Gospić – Perušić bile su stalna meta neprijateljskog topništva. U Lici je 1993. djelovao „15. lički korpus Vojske Republike Srpske Krajine“, a u Medačkom džepu djelovale su postrojbe „9. mtbr“ iz Gračaca sa dvjema tenkovskim satnijama i topničkom potporom. Položaji neprijateljskih snaga bili su dobro utvrđeni i zaštićeni minama.

„Odluku za poduzimanje operacije donijelo je hrvatsko državno vodstvo, a zadaću da je provede dobilo je Zborno područje Gospić. Cilj je akcije bio odabranim snagama Zbornog područja Gospić i postrojbama specijalne policije MUP-a RH, koje su tada bile na položajima na Velebitu, izvesti napad na neprijateljske snage u Divoselu i Ličkom Čitluku, koji su bili u Medačkom džepu pod nadzorom pobunjenika. Snage za provedbu zadaće su bile:

- 9. gardijska brigada (nositelj cijele zadaće)
- Domobranska bojna Lovinac
- Domobranska bojna Gospić pojačana 3. bojnom 9. gbr
- 3. bojna 111. brigade
- Specijalna policija MUP-a RH“ (Rakić, Dubravica, 2009.:216-217)

Vojarna „Eugen Kvaternik“, u Gospiću, bila im je zapovjedno mjesto, dok je na bojišnici zapovjedno mjesto bilo i Bilaju. Ideja je bila okružiti neprijateljske snage u Divoselu i Ličkom Čitluku, prisliti ih na povlačenje ili zarobiti. 9. rujna 1993. u 06.00 sati hrvatske snage bile su spremne za napad koji je trebao završiti najkasnije do 19.00 sati istog dana. Većina akcija obavila se već do 12.00 sati, tako da se može reći da je u operaciji uglavnom sve prošlo prema planu. U popodnevnim i večernjim satima prvog dana i drugi dan neprijatelji su pokušavali vratiti izgubljeno, ali u tome nisu uspjeli. Četiri dana poslije operacije neprijatelj je odustao od protunapada i Hrvatska vojska počela je utvrđivati novu crtu obrane. (Rakić, Dubravica, 2009.:217)

„U međuvremenu su se vodili diplomatski razgovori u kojima se zahtijevalo od Republike Hrvatske da Hrvatska vojska napusti oslobođeno područje u Medačkome džepu. To je rezultiralo sporazumom koji su 16. rujna potpisali načelnik GS HV-a i predstavnik UNPROFOR-a. Na temelju sporazuma Hrvatska je vojska 17. rujna napustila oslobođeno područje Medačkog džepa i prepustila ga pripadnicima kanadske bojne UNPROFOR-a.“ (Rakić, Dubravica.:2009.:217-218)

Operacija Medački džep bila je napadačka akcija koja je izvedena prema takvom planu. Uspjeh Hrvatske rezultirao je znatnim kraćenjem bojišnice jugoistočno od Gospića. Neprijateljska strana, što im je dobrim djelom i uspjelo zbog neopreznosti i nepravodnosti hrvatske strane, je nastojala prikazati operaciju kao napad na građane i pokušala prikazati je kao tipičan primjer kršenja međunarodnog ratnog prava i običaja ratovanja.

Ovaj uspjeh, kao i onaj u operaciji Maslenica, imao je veliki odjek i pozitivan učinak kod hrvatskog pučanstva, a negaivan kod srpskih pobunjenika kojima je sve više padao moral i propadao san o „Velikoj Srbiji“. „Operacijom Medački džep Republika Hrvatska odaslala je u svijet još jedanput jasnu poruku kako se neće miriti s odugovlačenjem povratka svojeg okupiranog područja u ustavno-pravni sustav.“ (Rakić, Dubravica.:2009.:218)

5.4. Bljesak

„Vojno redarstvena operacija Hrvatske vojske za oslobođenje zapadne Slavonije pod kodnim nazivom Bljesak započela je 1., a završena je 3. svibnja 1995. U tom vremenu Hrvatska vojska i specijalne potrojbe MUP-a oslobodile su cjelokupno dotad okupirano područje zapadne Slavonije i izbile na rijeku Savu (državnu granicu u Staroj Gradiški)“ (Rakić, Dubravica, 2009.:237)

Republika Hrvatska je potkraj 1994. energično postavljala pitanje o autocesti Zagreb – Lipovac. Pošto je autocesta bila pod nadzorom srpskih pobunjenika prometna izolacija sve je teže bila podnošljiva za Hrvatsku. Kako su Srbi zatvorili autocestu između Novske i Nove Gradiške, te nisu željeli učiniti ništa da se taj dio otvori, hrvatsko državno vodstvo nije imalo drugog izbora nego da poduzmu vojno-redarstvenu akciju za oslobođenje zapadne Slavonije. Cilj operacije je bio poraziti pobunjeničke snage u zapadnoj Slavoniji, osloboditi to područje, otvoriti i osposobiti autocestu za neometan promet, te crtu obrane prema

bosanskogercegovačkim Srbima postaviti na rijeci Savi uzduž državne granice. UNPROFOR se, također, nalazio na tom području, držao je zapovjedništvo sektora s ukupno 127 pripadnik. Njihovo zapovjedno mjesto nalazilo se u Daruvaru. UNPROFOR je obaviješten o početku borbenih djelovanja u 02:00 sati 1.svibnja 1995. godine s preporukom da se izvuku na hrvatsku stranu, što bi im jamčilo sigurnost. (Rakić, Dubravica,2009.:237-239)

Operaciju je planirao i vodio GS HV-a, sa zapovjednim mjestom u Garešnici. Hrvatske snage bile su grupirane u tri sektora: Istok, Zapad i Sjever. Borba u istočnom sektoru započela je 1.svibnja 1995. Probijeni su položaji neprijateljske obrane i stvoreni uvjeti za nastavak napada koji se odvio 2.svibnja, kada su u ranim poslijepodnevnim satima hrvatske snage oslobodile Okučane koji su bili glavno neprijateljsko uporište u zapadnoj Slavoniji. U zapadnom sektoru, 1.svibnja, probijena je neprijateljska crta obrane, te se izbilo na kanal Soboština ispred Okučana. Najvažniji događaj 1.svibnja bio je oslobođenje Jasenovca. Kada govorimo o sjevernom sektoru, 1.svibnja, snage specijalne policije MUP-a napadale su iz dva smjera, te su se uspješno spojile u Bijeloj Stijeni i tako okupirano područje presjekle na dva dijela. 5. svibnja agresori su bili prisiljeni na konačnu predaju. (Rakić, Dubravica,2009.:293-241)

„Za sve operacije Hrvatske vojske, poput Bljeska, obično se govorilo da su povijesne. One su to doista i bile. No, za Bljesak se može reći da je bio više od toga. (...) Bljesak je bio test za Hrvatsku vojsku i uvod u Oluju, još veću i važniju akciju.

5.5. Oluja

Vojno-redarstvena operacija Hrvatske vojske i specijalne policije MUP-a pod nazivom „Oluja“ započela je 4., a završila 9. kolovoza 1995. godine. Oslobođenje okupiranog središnjeg dijela Hrvatske, od Jasenovca do Dinare, na bojišnici dugoj oko 600km i ukupne površine oko 11000 kvadratnih kilometara bilo je razlog pokretanja ove operacije. U operaciji je sudjelovalo pet zbornih područja (Bjelovar, Zagreb, Karlovac, Gospić i Split), specijalna policija MUP-a te Hrvatsko ratno zrakoplovstvo i Hrvatska ratna mornarica dijelom svojih snaga. (Rakić, Dubravica, 2009.:259)

Nakon što su propali pregovori s pobunjenicima u Ženevi, očito je bilo da nema više nade za mirno rješenje rata u Hrvatskoj.

„Rezolucija Opće skupštine Ujedinjenih naroda iz prosinca 1994. bila je međunarodna podloga za poduzimanje operacije Oluja, jer se prvi put od početka rata u jednoj rezoluciji Ujedinjenih naroda hrvatska okupirana područja nazivaju sastavnim dijelom teritorija Republike Hrvatske.“ (Rakić, Dubravica,2009.:259)

Cilj operacije bio je od Jasenovca do Dinare prijeći u napadna djelovanja svim raspoloživim snagama, neprijateljsku obranu probiti na više smjerova, tako razdvojiti njihove snage, a potom prijeći u oslobađanje okupiranog područja, što prije napredovati prema snagama 5. korpusa Armije BiH, spojiti se s njima i tako deblokirati cijelo bihačko područje. U istočnoj Slavoniji cilj je bio držati crtu obrane, dok su hrvatske snage na Južnome bojištu imale zadaću braniti jug i ne poduzimati prema neprijatelju nikakva aktivna djelovanja. Zborno područje Bjelovar je imalo zadaću držati obrambene položaje na granici Republike Hrvatske s BiH, i to na rijekama Uni i Savi. Zborno područje Zagreb imalo je zadaću koja se odvijala u dvije etape. Prva etapa je podrazumijevala oslobađanje Petrinje, te u isto vrijeme odvojenim snagama osloboditi Slunj i napredovati prema Hrvatskoj Kostajnici, a u drugoj etapi je trebalo osloboditi Glinu, a potom izbiti na crtu Obljaj-Žirovac i spojiti se sa snagama 5. KA BiH. Zborno područje Karlovac je imalo zadatak provedbe napadne operacije u širim područjima Karlovca, Ogulina i na Kordunu. Zborno područje Gospić u operaciji Oluja imalo je zadaću razbiti snage 15. K VRSK (Ličkog), te se nakon toga spojiti s 5. K A BiH u predjelu Tržačkih Raštela. Zadaća zbornog područje Split bila je razbijanje neprijateljskih snaga na okupiranom području sjeverne i srednje Dalmacije. Glavni objekt napada bio je grad Knin. (Rakić, Dubravica,2009.:260-276)

„Hrvatska Oluja nije bila samo obična vojna pobjeda ili obična bitka, to je bilo ostvarenje sna hrvatskog naroda, a osobito branitelja. U njoj je oslobođeno 18% državnog teritorija. „Bio je to najveći ratni sukob u Europi nakon Drugog svjetskog rata“, rekao je Peter Galbraith.“ (Rakić, Dubravica,2009.:279)

„Nakon Oluje više nije bilo tzv. Republike Srpske Krajine, nije bilo ni njihove vojske niti njihova političkog vodstva. Ostalo je samo okupirano područje u istočnoj Slavoniji, koje je takvo ostalo jer je Republika Hrvatska kao moderna i demokratska država i tada poštovala međunarodne zahtjeve kojima je od nje traženo da još neko vrijeme tako bude, dok se ne nađe model mirne reintegracije.“ (Rakić, Dubravica,2009.:279-280)

6. ANALIZA SADRŽAJA

Kako bih „produbio“ ovaj rad, odlučio sam provesti istraživanje u kojem bi postavio određene pretpostavke, u ovom slučaju istraživačko pitanje i hipoteze, koje bih istim tim istraživanjem potvrdio ili negirao kasnijom analizom prikupljenih podataka.

Kako bih analizirano razdoblje bilo u skladu sa ostatkom rada, odlučio sam analizirati razdoblje neposredno prije odluke o dolasku snaga UN-a, odnosno prije 21. veljače 1992., te razdoblje neposredno nakon te odluke.

Istraživanje koje sam napravio za ovaj rad proveo sam metodom analize sadržaja. „Analiza sadržaja je ”metoda za klasificiranje i kvantificiranje raznih verbalnih i neverbalnih poruka u najširem smislu riječi, prema njihovim sadržajnim i formalnim karakteristikama, a u skladu s unaprijed utvrđenim općim pravilima“ (Labaš, Kanižaj, Ciboci, 2011.:285) S druge strane, Kerlinger kaže (prema Gunter, 2000:53) za analizu sadržaja da je to „metoda učenja i analiziranja komunikacije na sistematičan, objektivan i kvantitativan način u svrhu mjerenja varijabli.“

Tekstove koje sam obrađivao, kao što sam već i napisao, obradio sam analizom sadržaja. Postoje dvije vrste analize sadržaja. Prva je kvantitativna metoda koja predstavlja „objektiviziranu metodu koja omogućava da se određene kvalitativne osobine tekstualnog i vizualnog materijala izraze u kvantitativnim pokazateljima.“ (Lamza, 2006:153) Druga metoda analize sadržaja je kvalitativna metoda. „U kvalitativnoj analizi postupak nije zadan nekim čvršćim metodologijskim kriterijima već se temelji na subjektivnom vrednovanju analiziranog sadržaja, te je za donošenje zaključaka važnije postojanje ili nepostojanje određenih svojstva.“ (Lamza 2006:152,153).

Za kvantitativnu analizu Vilović (2004.:135) kaže kako je drukčija od kvalitativne jer je objektivizirani i sustavni postupak te prihvaća kriterije znanstvene metode. Sustavnim metodama cilj je kvantitativno i objektivno izraziti zastupljenost nečega u analiziranom sadržaju.

U ovom radu, koristio sam i kvantitativnu i kvalitativnu metodu kako bih što bolje predočio dobivene rezultate analize sadržaja o čemu ću pisati u jednom od idućih paragrafa.

6.1. Analizirane novine

U radu su analizirane dvije hrvatske novine, a to su Večernji list i Vjesnik.

Večernji list hrvatske su dnevne novine koje izlaze od 30. lipnja 1959. godine u Zagrebu. U početku su bile večernji informativno-politički dnevnik, a od 1990. godine su počele „izlaziti“ kao nezavisne novine. U vlasništvu su Styria Media Group AG, a u izdanju zagrebačke tvrtke "Večernji list d.d". Drugi je dnevni list po tiraži u Hrvatskoj koja iznosi 62.019 primjerak. Krajem 1980-tih bile su najčitanije dnevne novine sa tiražom većom od 342.000 prodanih primjeraka. Večernji list ima 10 izdanja za Hrvatsku, jedno za BiH te jedno međunarodno: Dalmacija, Istra-Primorje-Lika, Slavonija, Baranja, Podravina i Bilogora, Varaždin i Međimurje, Zagorje, Sisak, Karlovac, Zagreb, Bosna i Hercegovina i međunarodno izdanje (https://hr.wikipedia.org/wiki/Ve%C4%8Dernji_list, 2015.)

Vjesnik je politički dnevni list koji je izlazio u Zagrebu od 1940. godine do 2012. godine. Prvi broj je izašao 24. lipnja 1940. godine, a zvao se Politički vjesnik. List je, u ilegali, pokrenuo Centralni komitet Komunističke partije Hrvatske. Uoči "Hrvatskoga proljeća", list dostiže nakladu od preko 100.000 primjeraka. Godine 1990. dolazi u interesnu sferu nove, HDZ-ove vlade. Kraće vrijeme, 1992. i 1993. godine, list nosi naziv Novi vjesnik. Od 1998. Vjesnik kao prve hrvatske dnevne novine izlazi i na internetu. Vjesnik je ugašen kada se njegov vlasnik, Narodne novine, i zainteresirani kupac OAK investment nisu uspjeli dogovoriti oko kupnje, odnosno preuzimanja novina nakon 72 godine postojanja. Tako je Vjesnik prestao izlaziti 2012. godine. (<https://hr.wikipedia.org/wiki/Vjesnik>, 2015.)

Ove dvije novine sam izabrao sukladno sa zaključkom svojeg istraživanja upravo o tim novinama, a to je da su u to vrijeme, vrijeme koje sam odabrao za analizu, bile najprodavanije i najaktivnije novine što se tiče ratnih tema. Njihove naklade bile su jedne od najvećih tada, a i reputacija Večernjeg lista i Vjesnika je bila da su to prohrvatske novine koje promoviraju Republiku Hrvatsku te su u službi novonastale vlade, a bore se protiv Srbije i njihovih ratnih ideja.

U Večernjem listu analizirani su novinski članci iz rubrika „Zemlja“, odnosno „Hrvatska“ u pojedinim slučajevima, te iz rubrike „Svijet“. U Vjesniku najčešće rubrike u kojima se obrađuju članci su „Unutarnja politika“ i „Vanjska politika“, a rubrike koje su se rijetko pojavile bile su „Anketa“, „O tome se govori“ i „Zagreb“.

Također, kako bih dodatno proširio istraživanje, kvalitativno sam obradio, odnosno analizirao 2 članka. Jedan iz Večernjeg lista, te jedan iz Vjesnika. Želio sam tom analizom, kako produbiti istraživanje, tako i prikazati kako i na koji način se pisalo o istoj temi u dva različita dnevna lista koja su u tom trenutku bila važni faktori političke scene koja se odigravala na području Republike Hrvatske

6.2. Analizirano razdoblje

Razdoblje koje sam odabrao za analizu je razdoblje od 1.veljače 1992. do 29.veljače 1992. u Vjesniku i razdoblje od 10.veljače do 29. veljače 1992. u Večernjem listu. Dva su različita vremenska roka u svrhu toga da dobijem podjednaki broj novinskih članka za analizu kako bi rezultati bili što točniji.

Ovo razdoblje sam odabrao jer je 21. veljače 1992. Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda usvojilo rezoluciju 743 o slanju zaštitnih snaga na područje bivše Jugoslavije zahvaćeno ratom. Smatrao sam da su tada teme o dolasku „plavih kaciga“, snaga UN-a, najviše obrađivane u novinama, odnosno, da se tada najviše pisalo o njima. Upravo iz tog razloga smatram da je za ovu temu odabrano razdoblje najrelevantnije za ovo istraživanje.

6.3. Istraživačko pitanje

Cilj ovog istraživanja je istražiti i prikazati na kojim način su hrvatske novine izvještavale o dolasku UNPROFOR-a na područje Republike Hrvatske prije, za vrijeme i poslije odluke Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda o dolasku zaštitnih snaga na ratom zahvaćeno područje. Iz tog razloga, u istraživanju sam postavio jedno istraživačko pitanje.

Istraživačko pitanje glasi: Izvještavaju li hrvatske novine o dolasku UNPROFOR-a na područje Hrvatske u razdoblju od 1. veljače 1992. godine do 29. veljače 1992. godine?

Kako je Hrvatska smatrala i pokušavala da se rat treba što mirnije i sa što manjim žrtvama odraditi, smatram kako je ovo pitanje izuzetno važno iz razloga što je upravo

UNPROFOR imao zadaću sprovesti takvo razmišljanje. Pišući teorijski dio ovog rada shvatio sam da se vrlo malo piše o novinama u tom razdoblju i da je vrlo malo analiziranih novina iz tog razdoblja. Upravo zato sam odabrao analizu sadržaja, kako bih došao do što objektivnijih rezultata, i prethodno spomenuto istraživačko pitanje.

6.4. Hipoteze

Uz istraživačko pitanje postavio sam i određene hipoteze koje će na osnovu rezultata u kasnijem istraživanju biti potvrđene ili negirane:

1. U Večernjem listu se dolazak UNPROFOR-a češće spominje u odnosu na Vjesnik
2. Nakon 21. veljače povećava se broj članaka o dolasku UNPROFOR-a, kako u Večernjem listu, tako i u Vjesniku
3. Nakon 21. veljače povećava se broj članaka o dolasku UNPROFOR-a na naslovnicama
4. Članci o dolasku UNPROFOR-a pojavljuju se više u rubrici „Hrvatska“ u Večernjem listu nego u ostalim rubrikama
5. Članci o dolasku UNPROFOR-a pojavljuju se više u rubrici „Unutarnja politika“ u Vjesniku nego u ostalim rubrikama
6. Članci o dolasku UNPROFOR-a, kako u Večernjem listu, tako i u Vjesniku pojavljuju se na prvim stranicama

7. Članci o dolasku UNPROFOR-a, kako u Večernjem listu, tako i u Vjesniku sadrže fotografije

Ove hipoteze sam odabrao na način da sam s prvom htio prikazati u kojim novinama se u tom trenutku više piše o dolasku UNPROFOR-a na područje Hrvatske. Druga hipoteza se temelji na mišljenju da će nakon odluke Vijeća sigurnosti o dolasku UNPROFOR-a porasti broj članka o toj temi jer se radi o iznimno važnoj odluci. Treća hipoteza pretpostavlja da je nakon odluke o dolasku UNPROFOR-a 21. veljače porastao broj članka u novinama koji se pojavljuju i na naslovnici. Četvrta i peta hipoteza žele prikazati u kojim rubrikama se pojavljuje tema, smatraju li novine da se radi o temi koja je bitnija za Hrvatsku ili za svijet, odnosno smatraju li da tema pripada unutarnjoj ili vanjskoj politici u tom trenutku. Šesta hipoteza želi odgovoriti na pitanje kako su novine izvještavale o dolasku UNPROFOR-a, jesu li naslovi članaka bili informativni ili se pokušala napraviti određena senzacija ili su pak s druge strane bili totalno negativno nastrojeni u naslovima. Sedma, odnosno, zadnja hipoteza se pita sadrže li članci fotografije koje na neki način „dižu“, isti taj članak i donose na njegovoj zanimljivosti i upečatljivosti.

6.5. Metodologija

Kao što sam već spomenuo u prethodnim paragrafima za ovo istraživanje koristio sam kvantitativnu analizu sadržaja na člancima iz Večernjeg lista i Vjesnika. Obradenih članaka je bilo 104, od toga 46 iz Večernjeg lista i 58 iz Vjesnika. U kvalitativnoj analizi sadržaja koristio sam po jedan članak iz Večernjeg lista i jedan članak iz Vjesnika.

„Metodu analize sadržaja kako kvalitativnu tako i kvantitativnu, moguće je primijeniti u proučavanju različitih oblika komunikacije, kao što su knjige, novine, pjesme, filmovi, televizijske i radio emisije, pisma, zakoni i drugi pravni propisi, tekstovi pjesama, različita slikovna građa i slično.“ (Lamza 2006:153).

Rezultate koje sam dobio prikazat ću u idućem paragrafu. Rezultati će biti prikazani u brojevima i postocima prema ukupnom broju analiziranih članaka. Na temelju dobivenih rezultata i podataka napraviti ću usporedbe i dati objašnjenja. Do rezultata sam došao na način da sam postavio 15 pitanja na koje je svaki od članaka odgovorio. Pitanja sam postavio na način

da daju odgovore na postavljeno istraživačko pitanje i hipoteze. Svako pitanje sam označio skraćenicom kako bih olakšao pregled i dostupnost. Članci su u matrici označavani u obliku npr. 01VJ1502. Ovdje prve 2 znamenke označavaju broj analiziranog članka, druga 2 slova skraćenicu novina, u ovom slučaju Vjesnika, a datum je prikazan kroz zadnje 4 brojke.

6.6. Rezultati istraživanja

6.6.1. Analiza članaka, njihova veličina, te analiza popratnih sadržaja poput kružića i okvira

Ukupno sam analizirao 104 članka, od kojih je 44% bilo iz Večernjeg lista, a 56% iz Vjesnika.

Kada pričamo o vrstama koje su se pojavljivale u ovoj analizi od 13 ponuđenih pojavili su se: Vijest i kratka vijest (do 10 redaka), Kratki članak – izvještaj (iznad 10 redaka – do pola stranice), Članak – analiza (pola do 1/1), Veliki članak – analiza, Komentar, Intervju i Ostalo. U Večernjem listu najviše se pojavljuje kratkih članaka izvještaj (iznad 10 redaka – do pola stranice), njih 20 što čini 43% svih analiziranih članaka Večernjeg lista, ostalih 57% otpada na: vijest i kratka vijest (do 10 redaka) – 6 članaka, članak – analiza (pola do 1/1) – 9 članaka, veliki članak – analiza – 8 članaka, te po 2 komentara i 1 intervju. Što se tiče Vjesnika tu je situacija takva da kratkih članaka - izvještaj (iznad 10 redaka – do pola stranice) ima 29, odnosno 49%, dok ostalih 51% čine: vijest i kratka vijest (do 10 redaka) – 5 članaka, članak – analiza (pola do 1/1) – 21 članak, veliki članak – analiza – 2 članaka, te 1 članak iz kategorije ostalo. Ukupno, u obe novine najviše je kratkih članaka - izvještaj (iznad 10 redaka – do pola stranice), njih 49, što čini 47% od svih ukupnih članaka

Kada pričamo o veličini članaka njih čak 52, odnosno čak 50% otpada na članke koji su veličine od $\frac{1}{4}$ - $\frac{1}{2}$ stranice. Ostalih 50% čine $\frac{1}{8}$ stranice, $\frac{1}{8}$ – $\frac{1}{4}$ stranice, te $\frac{1}{2}$ - 1 stranice, dok se ni u jednom slučaju ne pojavljuje članak koji je veći od cijele stranice.

Popratni sadržaju poput kružića i okvira pojavljuju se u 23 članka, odnosno u 22% svih analiziranih članaka.

Članke iz Večernjeg lista analizirao sam u razdoblju od 10.02.1992. do 28.02.1992, što je 19 novinskih izdanja i ukupno se pojavilo 45 članaka. To nam govori da su se u Večernjem listu pisala 2,5 članka po danu. Članke iz Vjesnika analizirao sam u razdoblju od 01.02.1992 do 29.02.1992 što je 29 novinskih izdanja u kojima se pojavilo 59 članaka. To nam govori da se u Vjesniku pojavljuje 2,1 članak na zadanu temu po danu. Ovo nam na neki način može potvrditi prvu hipotezu jer je razlika u 0,4 više članaka po danu u korist Večernjeg lista, iako je razlika dosta mala pa bi na neki način mogli reći da se u oba lista podjednako objavljivalo o zadanoj temi.

Druga hipoteza pretpostavlja da se nakon 21. veljače povećava broj članaka o zadanoj temi. Prije 21. veljače u Večernjem listu u razdoblju od 10 dana se objavilo 20 članaka, što je 2 članka po danu, a nakon 21. veljače u Večernjem listu se objavilo 25 članaka u 8 dana što je 3,1 članak po danu. U Vjesniku se prije 21. veljače objavilo 39 članaka u 20 dana, što je 1,95 članaka po danu, a nakon 21. veljače 20 članaka u 9 dana, što je 2,2 članka po danu. Ovim statističkim podacima potvrdio sam drugu hipotezu koja nam govori kako je uvelike porastao interes o dolasku UNPROFOR-a nakon 21. veljače kada je donesena odluka o dolasku UNPROFOR-a na područje Republike Hrvatske.

6.6.2. Analiza naslovnica, naslova

Kako bih uspio potvrditi ili negirati iduće hipoteze morao sam analizirati koliko i kada se članci pojavljuju na naslovnica, kakvi su njihovi naslovi i u kojim rubrikama se pojavljuju. Prva iduća hipoteza bila je ona koja je pretpostavljala da se nakon 21. veljače povećao broj članaka u Večernjem listu i Vjesniku koji su dobili svoje mjesto na naslovnici. Prije 21. veljače u Večernjem listu članak o zadanoj temi pojavio se samo jedanput, odnosno jednom u 10 dana, što nam daje rezultat od 0,1 članka na naslovnici po danu. Nakon 21. veljače na naslovnici se pojavljuje 5 članaka koji odgovaraju zadanoj temi, što je 0,62 članka na naslovnici po danu. U Vjesniku, prije 21. veljače na naslovnici se članci pojavljuju 7 puta, što je 0,35 puta po danu, dok se poslije 21. veljače pojavljuju 5 puta, što nam daje rezultat od 0,55 članaka na naslovnici po danu. Ovim rezultatima potvrdio sam pretpostavku kako će tako važan događaj poput tog koji se desio 21. veljače utjecati na povećanje broja članaka na naslovnica odabranih novina.

Kada govorimo o naslovima članaka u Večernjem listu i Vjesniku najviše se pojavljuje naslova koji se sastoje od nadnaslova, naslova i podnaslova. Njih je ukupno 56, što čini 54% od ukupnog broja analiziranih naslova. Ostalih 46% naslova sastoji se od: nadnaslov i podnaslov – 26 naslova, samo glavni naslov – 14 naslova, naslov i podnaslov 6, te nadnaslov, naslov, podnaslov i međunaslov – 2.

Iduća hipoteza pretpostavljala je da su naslovi u Večernjem listu i Vjesniku o zadanoj temi uglavnom informativnog karaktera. Analizirajući naslove Večernjeg lista došao sam do podatka da je informativnog karaktera bilo 27 naslova od ukupno njih 45, što nam daje rezultat da je informativnog karaktera bilo 60% naslova. Ostalih 40% čine: senzacionalistički naslovi – 10, kritički naslovi 3 i „teško je odrediti“ naslovi – 5. U Vjesniku je od 59 naslova njih 45 bilo informativnog karaktera, odnosno njih čak 76%. Ostalih 24% čine senzacionalistički naslovi – 7, kritički naslovi 3 i „teško je odrediti“ naslovi – 4. Ukupno gledano, u oba dnevna lista, 72 su naslova informativnog karaktera, odnosno njih čak 69%. Ovolika razlika naspram drugih vrsta naslova očito nam potvrđuje zadanu hipotezu.

6.6.3. Analiza rubrika i vizualnih prezentacija

Iduće hipoteze pretpostavljaju da se članci s temom dolaska UNPROFOR-a na područje Republike Hrvatske najviše pojavljuju u „domaćim“ rubrikama, u Večernjem listu u rubrici „Hrvatska“, a u Vjesniku u rubrici „Unutarnja politika“. Rezultate koje sam dobio negirali su ovu hipotezu jer se u Večernjem listu članci pojavljuju u rubrici vezanoj usko za RH 15 puta, u rubrici koja nije usko vezana za RH 26 puta i u ostalim rubrikama 3 puta. U Vjesniku članci se u prvoj rubrici pojavljuju 27 puta, u drugoj 26 puta, te u trećoj 6 puta. Kada gledamo ukupno, članci se pojavljuju u rubrici usko vezanoj za RH (Hrvatska, Unutarnja politika) u 40 posto slučajeva, u rubrici koja nije usko vezana (Svijet, Vanjska politika) 51% te u ostalim rubrikama 9%. Hipoteza je opovrgnuta i možemo zaključiti kako se zadana tema pojavljivala malo više u rubrikama koje su se ticale cijelog svijeta, a ne samo Hrvatske.

Posljednja hipoteza pretpostavlja kako analizirani članci sadrže fotografije kako bi upečatljivije prikazali vijest. Analizom sadržaja o ovoj hipotezi došao sam do idućih podataka. U Večernjem listu čak 27 članaka nije imalo fotografiju, što čini 60% analiziranih članaka tih novina. U Vjesniku je taj broj još izraženiji, čak 49 od 59 članaka nije imalo fotografiju. Ukupno

je to 83% analiziranih članaka Vjesnika. Kada gledamo oba dnevna lista od 104 članka, čak njih 73% bilo je bez fotografije, što nam uvelike govori kako je ova hipoteza promašena, odnosno, kako je ova hipoteza negirana.

6.6.4. Analiza zanimljivosti

Iako iduće analize nisam postavio u hipoteze smatram da sam postavljenim pitanjima došao do zanimljivih podataka. Naime, postavio sam pitanje govori li članak, odnosno tekst članka pozitivno, negativno ili neutralno o dolasku snaga UN-a, te dali se pojavljuje pojam „Plave kacige“ u naslovu ili tekstu. Što se tiče karaktera članaka, od njih 104 koji su bili analizirani iz Večernjeg lista i Vjesnika, njih 33, odnosno 32% su bili pozitivnog karaktera i podržavali su dolazak snaga UN-a. 13 članaka ili 12% bili su negativnog karaktera, dok je njih najviše, čak 58 članaka ili 55% bilo neutralnog karaktera što nam govori i potvrđuje hipoteze iz prethodnog paragrafa gdje sam napisao da su sadržaji uglavnom bili informativni. Što se tiče pojma „Plave kacige“ on se spominje u 43 članka, odnosno 42% što nam govori kako se pojavljuje u gotovo svakom drugom članku. Očito je kako je nadimak „Plave kacige“ puno upečatljiviji nego pisanje uobičajnog naziva, snaga Ujedinjenih naroda.

6.6.5. Kvalitativna analiza sadržaja

Kako bih produbio, odnosno proširio svoje istraživanje odlučio sam napraviti i kvalitativnu analizu sadržaja dva članka, po jedan iz svake analizirane dnevne novine. Prvi analizirani članak objavljen je 23. veljače 1992. godine u Vjesniku. Naslov članka je „Plavim kacigama u mir i stabilnost“. Veličina ovog članka je 1/8 – 1/4 stranice, a po vrsti pripada pod kratki članak – izvještaj (iznad 10 redaka – do pola stranice).

Članak se nalazi na četvrtoj strani u rubrici „unutarnja politika“. U članku se ne nalazi okvir ni kružić. Naslov je konstruiran od naslova, nadnaslova i podnaslova i možemo reći da je pomalo senzacionalističkog karaktera. Upravo je to jedan od razloga zašto sam odabrao ovaj članak jer 2 dana nakon odluke da snage UN-a dolaze na područje Hrvatske kako bi uspostavile mir, ovaj naslov i tekst pridonose smirivanju javnosti i jačanju pozitivnog odjeka takve odluke.

Konstrukcija naslova, koji sadrži i naslov i nadnaslov i podnaslov govori o tome koliko je zapravo bitan članak, odnosno koliko je bitna, u tom trenutku, tema o kojoj se govori o članku.

U članku se govori o izjavi vicekancelara Hansa Dietricha Genschera koji govori kako je veoma zadovoljan odlukom o dolasku UNPROFOR-a na ratom zahvaćeno područje u Republici Hrvatskoj, te o zadovoljnoj izjavi predsjednika Republike Hrvatske Franje Tuđmana na istu temu.

Kako bi članak bio što upečatljiviji autor je objavio i fotografiju. Na fotografiji se nalaze ministar vanjskih poslova Mate Granić i već spomenuti Hans Dietrich Genscher. Oba navedena su u to vrijeme bili veoma utjecajni političari, praktički na „vrhovima“ svojih zemalja. Odabir baš ove fotografije i ljudi na njoj još je jedan u nizu, nakon već prethodno spomenutih, faktora koji nam govori koliko je važan ovaj članak bio u doba kad je objavljen. Članak je imao funkciju da narod koji konzumira medijski sadržaj počne odobravati i prihvaćati odluku iz 21.veljače kao pozitivnu odluku koja će spasiti mnoge živote.

Drugi članak koji sam obradio bio je članak iz Večernjeg lista, objavljen 22.veljače 1992.godine. Naslov članka je „Plave kacige mogu krenuti“. Kao i u Vjesniku i tu se koristi pojam „plave kacige“ što znači da se ustalio u hrvatske dnevne listove. Članak se nalazi na 13. stranici u rubrici „Vanjska politika“. Za razliku od Večernjakovog članka u Vjesnikovom postoji okvir u kojem se spominje jedna zanimljivost, a to je da Austrija pozdravlja odluku o dolasku snaga UN-a.

Konstrukcija naslova sadrži naslov i podnaslov. Velikim i upečatljivim naslovom daje se na znanje da je velika odluka donesena i da se počinju mijenjati određene stvari u ratu, ili se barem tako tada mislilo. Naslov je, kao i u Večernjem listu, pomalo senzacionalistički, ali u pravcu da se zapravo kroz naslov želi izraziti želja za prekidom rata, odnosno da se želi izraziti sreća zbog mira koji bi trebao doći.

U članku se govori o Rezoluciji 743 i o njenih 13 točaka, o tome kako postoje nedoumice oko troškova akcije, te o tome da postoji mogućnost da se Srbija protivi sastavu UNPROFOR-a.

Veličina ovog članka je gotovo jedna stranica, a vrsta je Članak – analiza (pola do 1/1) što govori kako je i Vjesnik, kao i Večernji list shvatio važnost ovog događaja i na upečatljiv način obavještavao o tome. Također, kao i u Večernjem listu i ovaj članak ima

upečatljivu fotografiju koja naglašava važnost ovog događaja i svega oko njega. Na fotografiji su glavni tajnik UN-a Boutros Ghali i predsjedavajući Vijeća sigurnosti Thomas Pickering.

Oba članka su nam htjela prikazati važnost odluke koja je donesena 21. veljače 1992., važnost dolaska snaga UN-a.

7. Zaključak

Kada govorimo o najvažnijem povijesnom trenutku za Republiku Hrvatsku sigurno govorimo o Domovinskom ratu. Kroz ovaj rad očiti zaključak je kako je Domovinski rat bio obrambeni rat u kojem je Hrvatska stekla svoju nezavisnost. Veliku ulogu u ratu imali su Ujedinjeni narodi i njihova mirovna snaga, UNPROFOR. Postavljajući UNPA – zone imali su dobru ideju kako da rat prođe što brže, sa što manjim brojem žrtava. Nažalost, u svojem naumu nisu uspjeli, barem ne u potpunosti. Iako se može reći da je zahvaljujući UNPROFOR-u nesigurnost na prostoru Hrvatske bila manja i kako se zbog njihovog djelovanja smanjio broj poginulih i manje je bilo razaranja, mora se reći i da nezadovoljstvo Hrvata njihovim, ne u potpunosti, transparentnim djelovanjem je opravdano. Kolika je u tome svemu odgovornost UNPROFOR-a, a koliko je odgovornost Ujedinjenih naroda, Vijeća sigurnosti i Europske zajednice teško je reći, ali svakako određena odgovornost postoji kod svakog od navedenih.

Kroz ovaj rad pokušao sam približiti na koji način je došlo do rata, kako se on odvijao i kako je uopće došlo do potrebe za reakcijom Ujedinjenih naroda. Kako bi i sam bolje shvatio njihovo djelovanje u Hrvatskoj približio sam tko su i koja je njihova zapravo funkcija i tek nakon toga opisao njihovo djelovanje kroz UNPA-zone u Hrvatskoj. Kako sam već i napomenuo, iako je ideja bila dobra, zone nisu urodile plodom onako kako su trebale. Istina, zadaća nije bila laka, ali se zadatak morao obaviti bolje.

Posljedica ne tako dobre izvedbe UNPROFOR-a nagnala je hrvatsku vojsku na oslobodilačke akcije o kojima sam pisao u jednom od prethodnih paragrafa. Bile su to oslobodilačke akcije koje su vinule hrvatsku vojsku u svijet kao vojsku o kojoj se mora pričati i kao vojsku kojoj se mora diviti. Operacija Maslenica i operacija Medači džep bile su gotovo savršene vojne akcije o kojima „svijet“ i dan danas priča, akcije koje su vratile ono što je Hrvatskoj oduvijek pripadalo.

U drugom djelu sam kroz analizu sadržaja, kako kvantitativnu, kako kvalitativnu pokušao prikazati kako su hrvatski dnevni listovi izvještavali upravo o temi o kojoj i je ovaj rad. Večernji listi i Vjesnik kao dvije preteče hrvatskog novinarstva, odnosno hrvatskih novina u tom trenutku poslužile su mi kao ogledan primjerak kako i na koji način se obavještavalo. Mnoštvo informativnih tekstova koji su u pojedinim trenutim pomalo prelazili u senzacionalističke jer su ljudi, a u ovoj situaciji novinari, u odluci koja je donešena 21. veljače 1992. godine, da dolaze mirovne snage Ujedinjenih naroda, vidjeli spas od rata, vidjeli su mogućnost da se rat završi što je prije moguće, sa što manjim žrtvama i sa što manje razaranja. Upravo su takav pogled željeli presaditi i na narod, kroz članke. Ovaj rad je donio bitne zaključke i podatke kako o Domovinskom ratu, tako i o UNPROFOR-u u domovinskom ratu, ali i o dnevnim listovima koji su obavještavali hrvatsku javnost o trenutnim događajima u vrlo teškim trenucima za cijelu našu državu.

8.Literatura

KNJIGE:

1.Baletić Z., Esterajher J., Jajčinović M., Klemenčić M., Milardović A., Nikić G., Višnar F., Hrvatska između agresije i mira, Zagreb: AGM, 1994.

2.Filipović V., Ispod plavih šljemova, Motivi država za sudjelovanjem u misiji UNPROFOR 1992. - 1995., Zagreb: Plejada, Sarajevo: University Press - Magistrat izdanja, 2015.

3.Gracin Z., Domovinski rat, Čovjek i borba, Zagreb: T.E.S., 1995.

4.Javorović B., Velikosrpska najezda i obrana Hrvatske, Zagreb: Defimi, 1995.

5.Lamza Posavec V., Metode istraživanja u novinarstvu, Zagreb: Fakultet političkih znanosti, 2006.

6.Milardović A., Ujedinjeni narodi, Rezolucije o Republici Hrvatskoj, UNPROFOR, Osijek: Pan liber, 1995.

7.Rakić R. ; Dubravica B., Kratak pregled vojnih djelovanja u Domovinskom ratu 1991.- 1995., Zagreb : Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Oružane snage Republike Hrvatske : Hrvatsko vojno učilište Petar Zrinski, 2009.

8.Šeks V., Temeljni Hrvatske državnosti, Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga, 2005.

9.Vilović G, Medijski prijevori u Globusu i Nacionalu 1999- 2000, Zagreb: FPZG, 2004.

ČLANCI:

1. Baletić Z. UNPROFOR in Croatia. // Politička misao. 30 (1993), 2; str. 44-54
2. Marijan D. Sudionici i osnovne značajke rata u Hrvatskoj 1990. - 1991. // Časopis za suvremenu povijest. 40, 1(2008), str. 47 - 63.
3. Miškulin I. Republika Hrvatska i mirovna operacija Ujedinjenih naroda: kada, kako i zašto je došlo do njezine realizacije? // Historijski zbornik. 64 (2011), 1; str. 121-159
4. Miškulin I. An avoidable failure: peacekeeping in Croatia. // Review of Croatian history. 7 (2011), 1; str. 37-77
5. Zaradić R. OBOGAĆENI KRONOLOŠKI PRIKAZ DOMOVINSKOG RATA. // POLEMOS: časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira. 15, 30(2012), str. 167 - 170

IZVORI NA INTERNETU (17.12.2015):

1. <https://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/mir-i-sigurnost/mirovne-misije/medunarodne-mirovne-misije-na-tlu-rh/>
2. https://hr.wikipedia.org/wiki/Ve%C4%8Dernji_list
3. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Vjesnik>

NOVINE:

1. Večernji list- (razdoblje: od 10. do 29. veljače 1992. godine; 45 članaka)
- 2.. Vjesnik- (razdoblje: od 10. do 29. veljače 1992. godine; - 59 članka)